

DESCRI

PTIO DE SITV HELVETIAE,

& uicinis gentibus, per Eruditissi/
mum uirum Henricū Glareanū
Heluetium, Poëtam
Laureatum.

IDEM DE QVATVOR HELVETI
ORVM PAGIS.

Eiusdem pro iustissimo Heluetiorum
foedere Panegyricon,
Cum commentarijs Osualdi Myco-
nij Lucernani.

Ad Maximilianum Augustum Hen-
rici Glareani Panegyricon.

14110

OSVALDVS MY

CONIVS LVCERNANVS CONSVLIBVS,

ET SENATVI TIGVRINO S. D.

IDI haecenus eos, qui ingenij monimen/
ta posteris commendare statuerunt, quæ
siste operum suorum defensores, ne quis for/
te iudex iniquior ore inuido obganiens cõ
taminaret ipsorum scripta, efficeretq; ne laus
foret integra, quam alioqui ex bene dictis
essent cõsequuti. Ego uero huiusmodi bla/
terones nihil morans (quamuis plurimos

Ratio dedi/
candorum
operum.

Autoris
ratio.

futuros prouideam) has qualescunq; ingenij primitias uo/
bis dedico, primum respiciens, quod uobis iam pridem coha/
bito, sustentatus salario probatissimorum uirorum collegij diui
Felicitis, & Regulæ, quos equidẽ ut pro singulari doctrina, ho/
nestate, atq; in me beneuolentia non possum laudibus tollere
condignis, ita minime attẽto. Dein uero, ut intelligeretis, quo
animo essem adfectus erga Senatum Tigurinum, quodq; eũ
dignum iudicaui, qui ob eximiam Prudentiam, Iustitiam, Se/
ueritatem, Clementiam, Abstinẽtiam, atq; Mansuetudinem
apud posteros agnoscere. Accedit, quod urbs uestra in Hel/
ueticis prima est, quam obrem cui condignius, quod ad totam
Heluetiam attinet, offerre, quam uobis. Sed, quid id tandem
est, inquitis. Commentariolum in Glareani Poetæ doctissimi
carmen de Heluetia. Quod quidem à multis lectum, à pau/
cis uero intellectum cum haberetur compertum, adierunt me
ex Glareani discipulis quidam rogantes, ut præceptoris opu/
sculum redderem lucidius. Sic enim sibi persuaserunt fore, ut
& à pluribus legeretur, & libentius, utq; hoc modo Helue/
tiorum laudi nonnihil accessurũ esset. Repugnaui principio,
fateor, uirum mearum diffidens, sed ubi cognoui in illis spem

Canonici
Tigurini.

Senatus Ti/
gurinus.

Tiguri ca/
pit Helue/
tice.

Henricus
Glareanus.
Ratio quor
cõmentario,
lum coepit.

A 2 de me

de me esse, ut id oneris possem sustinere (sunt enī tales, quibus iudiciū in hac re deest minime) prouinciā suscepī, atq; ad finē perduxī: q̄ auspīcato, aliorū sit iudiciū. Illud uere dico, nihil rerū Helueticarū esse adnotatū, quod nō sit uero uerius. Si nō ita elegāter, ut nostro saculo respōdeat, nō admodū curamus, contēti indicasse, præsertim primi, uti res habet. Verū quod dī cti adulescentes fecerunt impulsando, ut ad cōmentariolū me accingerē, id egerunt postea discipulorū meorū quidā, ut congestū in lucem extruderē. Inter quos primus Felix Myconius filiolus meus, eius spei puer, ut de ipso expectem, quicquid de optima quaq; indole expectari potest. Deinde Martinus Publicola, Nicolaus Trochulus, uernaculi mei. Ludouicus Sprinlius Tigurinus, & Nicolaus Hagius Salodorus, optimæ spei adulescentes. Atq; intantū me precādo sollicitarūt, ut tandē persuaaserint, quemadmodū uidetis. Vestrū igit̄ nūc est, munusculū hoc meū accipe ea fronte, qua ego offero, neq; cogitare, q̄ sit impar magnitudinī uestræ (quod & ipsi nouimus) sed anīmū meū, qui in hac re tātus, ut si tam eū uidere possētis, quā ego, cōspicāremini magnitudinē eius, magnitudinī uestra parū cedere. Sed nouistis pro singulari prudētia, munera nō amplitudine, nō precio aestimari, sed animo dātis. Sic mihi psuasum habeo, et si nihil aliud, tamē raritatē hoc munusculi gratū uobis efficere, hactenus enim nullū uos tale accepisse, sat scio. Præterea & illud gratiā conciliabit sine dubio maximā, quod chartaceū est, solent namq; huiusmodi dona esse ppetua, & illos ppetuos reddere, qui ijs ipsis sunt munerati. Qua re apud ueteres nihil existimatū est maius, aut preciosius, utpote qui consyderarunt, quā foret prorsus hominī indignū, ita mori, ut nulla ipsius memoria de rebus bene actis relinquere. Iam igitur facite, digni hoc sitis munere, quod quidē tum fiet, cum benigne suscipitis. Valete in usum Reipu. Tigurinæ, & totius Heluetiæ, meq; uobis habete cōmendatū. Ex Tiguro undecimo Calendas Februarij. Anno. M.D. XIX.

Ioachimus

IOACHIMVS

VADIANVS MEDICVS, ORATOR, ET POË,
TA LAVREATVS HELVETIAM ALLO/
QVITVR.

Andē, terra potens, quæ libertatis alūna es *Glareanus.*
Nosce, tibi attulerit quas Glarean⁹ opes. *Helvetiorū*
Ante tuas inuicta alijs Germania vires *gesta.*
Sensit, & ultrices est uenerata manus.
Scit Latium quotiens Latia tellure trophæa
Fixeris, Aufonios cum sequerere duces.
Testis & ipsa uiris Hispania diues & auro,
Auxilijsq; potens Gallia facta tuis.
Virtutis proprio tantum præcone carebas,
Mansuris caneret qui bene gesta notis.
Oppida qui pagos circum, tractusq; referret.
Quos inter Martis creditur esse domus. *Penuria do-*
Quicq; tuum longe uentura in sæcula nomen *rum in*
Panderet, & rebus redderet arte decus. *Heluetia.*
Eluxit Glareanus amor patriæq; decusq;
Qui primus numeris ædedit illa bonis. *Martis do-*
Eluxit, fecitq; uiam uenientibus annis. *mus apud*
Qua partum referant celsa sub astra decus. *Heluetios.*

Glareanus.

A 3.

Nanque

6 IOACHIMVS VADIANVS AD HELVETIAM.

Pallas Hel- Nanque fauet nostris aurata cuspide Pallas,
netijs fauet. Musarumq; tuis montibus agmen ouat.
Arcitenens hilari meditans cum Marte triūphos,
Blandiloquæ reparat plectra sonora lyra.
Iam tibi, quæ tardo passu rediere, peritis
En iterum affulgent aurea sæcla uiris.
Osualdus Quorum, qui facili calamo Myconius ardet,
Myconius. Nostrarum magna est gloria Pegasidum.
Heluetios inter primo iunctissimus illi
Interpres cuius nobile pandit opus.
Adhortatio Perge igitur gratare uiris terra optima doctis,
Ingenio quorum lausq; decusq; uenit.
Sic tua Cecropios uincant monumenta labores,
Et Macedum uires, Argolicamq; domum:
Romulidūm cecidit fortuna euersa, Laconum
Nullus honos, & sunt Punica castra nihil.
Sola tibi defensa armisq; animisq; triumphat
Libertas, & habent fortia facta locum.

CARMEN SAPPHICVM IOANNIS XILO-
TECTI LVCERNANI LVSV IN O-
SVALDI MYCONII COMMEN-
TARIO LV.

Totus mun-
dus Helue-
tios nouit
ob res ge-
stas.

Rduos totus loquitur triumphos
Mundus, & parua memoranda gentis
Gesta dispersit celebris rotundum
Fama per orbem.

Hoffium

Hostium turmas populus pusillus

Laudat Hel
uetios.

Fudit ingentes, procul aut fugauit,

Castra nec paucus numerosa coetus

Horruit unquam.

Forte si nescis generosa tellus

Quæ uiros fortes alat, & potentes,

Perlegas isthæ, rogo, Glareani

Glareanus.

Carmina Vatis.

Ille nam uersu cecinit uenusto

Nobilis mores regionis almos,

Fœdus & sacrum Heluetiæ, suorumque

Limite fines.

Ductor, & nostræ ueneranda pubis

Gloria, Hosualdus scholijs arauit

Hosualdus

Aureis, clarum trutinatque claro

Myconius.

Dogmate carmen.

Sidere Hosualdus facili ortus (inquam)

Clara quem nobis genuit Lucerna,

Eiusdem patriæ.

Imbuat lingua triplici iuuentam, &

Moribus ornet.

Cinnamo terras Arabum beatas

Iudicat uulgus, uariisque fructu,

Heluetiæ comendatio.

Et Tagi ripas, preciosaque Indi

Rura lapilli.

Fallitur uulgus, mage nam beata

Quæ uiros profert, populosque fortes

Terra

IO. XILOTECTI CARMEN SAPHIC.

Terra, nec auro, grauiusq; gemmis
Aequiparandos.

*Studia Hel/
netica.*

Hactenus plebi probitas, fidesq;
Arma &, ingentem tribuere famam,
Nulla sed musas coluit iuuentus
Heluetiorum.

*Laus Hel/
netice a do/
ctrina.*

Iam sed intactum nihil est relictum,
Splendidam Marti copulat Mineruam,
Græca cum Hebræis, Latijq; belle
Dogmata confert.

*Mindatur
zoilis.*

Ergo iam morsus abiget caninos,
Non sinet famam lacerare auitam
Herde, uel mira talione surget
Vltor Iambus.

τελος

D·HENRICO

VTINGER TIGVRINO, TIGVRINAE EC-
CLESIAE CANONICO, COMITI PALA-
TINO, VIRO PERQVAM COLENDO,
HENRICVS GLAREANVS HEL-
VETIVS, POE· LAV. S.

VM NVPER in itinere tuo, ex Ar-
gentoraco ad Tigurum, uir praestan-
tissime, Basileæ optima illa tua mihiq;
gratissima interpellandi consuetudi-
ne me uiseres, cōferremusq; q̄pluri-
ma de instituenda iuuentute Helueti-
ca, ut aliquādo hostiū iudiciū (quī nil
nisi ignorantia ignorantes obijciunt)
falleremus, tandem in nostræ patriæ antiquitates longio-
re, q̄ nos ipsi putauimus, sermone (nescio quomodo) in-
cidimus. Cœpi ego me ipsum opportune colligere, quæ/
que de Heluetia apud optimos quosq; aut reperissem,
aut inuenissem autores, congerere, posterisq; tradere, &
ad maiora inuenienda ansam præbere. Neq; ab hoc in-
stituto deterruit me, quod non dubitem & reprehenso-
res adesse, & maledicos carminū meorum iudices. Quis
enim nescit quot annis, & fortiter, & patienter Heluetia
eiusmodi hominū balatus tulerit: nonnunq; ora rugien-
tia contuderit? Aut cur mihi ueniam darent, qui toti pa-
triæ petulantissima lingua nō pepercerūt? Quibus neq;
satis fuerat nostræ inuidere gloriæ, sed & in maledictiā

B ora com/

ora commouere, quod forsitan de suis aut nihil dignum lectu inueniūt, aut si inueniunt, sua tempora à maiorum gloria longissime delirare conspiciunt, indeq; occasionem honestam accepisse in nos clamare, tanq̃ Christiani nō simus, ceu neq; rationem, neq; huius usum habeamus, quod libertatem nostrā, quod iustitia & armis tueamur, quod nō, ut serui, tyrannis audientes simus, quod rempub. nostram iuste augeamus. Quasi uero melius sit Porcenā seruire, quā Mutij exemplo, incussum animum in igne & minis gerere. Sed quis nihili uiris istis, qui se ut maledicant, aut existimant, aut natos opinantur, rictus impudētissimos obstruet? dimittēdi sunt potius, quod famæ exordia diris imprecationibus auspicantur, gloriamq; quam inuidentibus fatis assequi non possunt, fortissimis inuident Heroibus. Vnum me consolatur, quod cum in Heluetia plurima & præclara ingenia hodie sint, uiriq; docti q̃ plurimi, qui & carmine & soluta oratione plusq; ualeāt (quales Durani duo, Vldricus Zinlius Doggius, Ioachimus Vadianus, Deinde & Henricus Lupulus Arcopolitanus, præceptorq; meus Michael Rubellus Erythropolitanus, cuius moribus ne Momus quidem inuideret, Sed quid tris Amor bacchos, Brunonem, Basiliū, & Bonifaciū, urbis Rauriacæ sydera memorē? aut quō reliquos q̃ plurimos, breui hoc epistolio enumerē?) nullū tamē fuisse, qui in alias nationes uel dicto uel scripto sto machatus fuerit. qd' ego quoq; quanti faciā, demonstrabit lucidarius, hoc in carmine modestia mea, cum nostra laudē (quis em̃ de suis nō magnifice loquit?) aliena nusq; uituperauerim. Ad te redeo, accipe de urbe Tigurina, atq; tota Heluetia, quæ ex pluribus & dignissimis autoribus, non sine magno labore corrasimus, Quæ etsi mihi imperfecta etiā nunc uident, suo tpe cum alijs nostris operibus & emendatiora & locupletiora dabo. nam plurimorū rogatu in studio nostro Basilico, hæc, quæ liacunq; diiudicentur, diutius oculere nequiuui. Vale felix, Basileæ Anno. M. D. XIII.

COMMENTARIOLVM OSVALDI MYCONII
LVCERNANI, IN GLAREANI CARMEN
DE HELVETIA.

VAM difficilem rem sit Poeta noster aggressus in describenda Heluetia, uel hinc manifestum, quod ducē, cuius uestigia notauerit, habuit neminem. Haftenus enim (ut uerum fatear) parum apud nostros tributū est literis, quocirca qui illis dederint operam, fuerūt paucissimi. Eo modo res omneis, quas & regio ipsa laudabiles continet, & quæ a uiris Helueticis tum prudentia, tum fortitudine, non absq; ingenti gloria sunt gestæ, usq; adhuc iacuerunt. Sed quod nulla ferme pars est hodie totius orbis Christiani, quæ non fertilis sit ingeniorum, ædidiit & nobis præter cæteros Heluetia Henricum Glareanū uirum, de quo dubites doctior ne sit, an melior. Is inquam pro ratione Geographica eius terræ descriptionē suscepit, id quod Titulus indicat, adiunctis quatuor Pagis, de quibus Cæsar meminit, atq; Panegyrico laudatissimi, pariter & iustissimi Helueticorum fœderis. Cuius quidem descriptionis (ut breuiter dicamus) huiusmodi retinet formulam. Inuocat, materiā exponit negotij, Heluetiam a quatuor mundi partibus depingit, atq; totius Europæ locum æditissimū esse demonstrat. Naturam aperit regionis, & fontes, cum adnexis pagis, adiacentibusq; populis: concludens demum, sic deum ab exordio mundi prudenter, ut omnia, disposuisse. Quid in Panegyrico contineatur, suo loco dicemus. Lector hic obiter admonēdus, Heluetiæ uocabulum apud ueteres nusq; inueniri, sed Helueticos. Neoterici tamen eo utuntur non absurda Analogia. Videntur enim nomina in iā fere a populorū pluralibus descendere, quemadmodum Italia ab Italis, a Germanis Germania, & mille huiusmodi, quanq; nos minime præterit, non ubiq; id ita seruari. Verū satis nobis est, uel Erasmmum hoc nomine usum, ubi dicit: iam Heluetia nobilior armis, q̃ literis.

B ij Heluetiæ

Difficultas
Heluetiam
describēdi.

Henricus
Glareanus.

Argumentū
totius libri.

Heluetia
qua ratio
ne dicatur.

HELVETIAE DESCRIPTIO, PER HENRI-
CVM GLAREANVM HELVETIVM
POETAM LAVREATVM.

Iêrides nymphæ, Bœotia numina, Musæ,
Fundite Pêgaseū p inêrtia mēbra liquorē,
Eūge chēlym Vatis, dūlcesq; agitate camœ
Hēluetia ē cantāda mihi, gēns indy/ (nas,
ta bello:

- Inuocatio.** a ¶ Pierides Nymphæ.) Inuocatio. Pieria apud Strab. lib. x. locus Musarum est in Macedonia, quem olim habuere Thraces, & a Pomponio li. ij. Musarum parens, domusq; uocat, hinc Pierides appellata. Festus putat a Pierio monte dictas. Non igitur a Pieri filiabus a Musis cantando uictis, ut fabulatur Oui. lib. v. Meta. b ¶ Bœotia numina.) a Bœotis cultæ. Appositorie dictum. c ¶ Fundite.) ad ministrare. fundite autem dicit, quia sequit. d ¶ Pegaseum liquo.) Refert Oui. Pegasum equum alatum ex guttis ortum Medusei capitis a Perseo amputati, fontem ungulis aperuisse in Helicone monte, quē Hippocrenē dicunt. Huius fontis aquā Poeta flagitat, hoc est, scientiam, nihil enim aliud aqua significare uidetur. Ut etiam in diuinis literis ubiq; supernæ legis notat cognitionem. e ¶ Inertia.) indocta. Attenuatio est. f ¶ Euge.) hortantis est. g ¶ Chelym.) Citharam. h ¶ Dulces agitate cam.) dulce carmen mouete. Camœnæ Musæ dicuntur a carminibus, quod antiquorū laudes canūt. Vel quod sint castæ mentis præsides, ut Festus scribit. i ¶ Heluetia.) Emphasim habet, q. d. Regio tam nobilis, tam potens, tamq; eximia. k ¶ Gens indyta bello.) Baptista Mant. cōtēptores animæ, Erasmi Roterod. gentem bello natam appellat. Illud adijciendum: Heluetios huiusmodi bellatores semper extitisse, ut qui a iustitia ne latū (ut aiūt) digitum abscesserint unq;. Ne semel quidem (quod sciā) in hostes profecti, nisi dum pacem aliter impetrare nequiuērūt (de mercede a Principibus conductis nihil loquimur) Confligentes cum hostibus tam acres se præstiterunt, ut cum quibus conferantur, non facile reperias. Tam nō post uictoriam in uictos sauiuerunt, ut complures etiam ad mortem faucios uulneribus ligatis domū per suos dimiserint. In primis uero militiæ cauerunt sacramento, ne rebus deo sacris manus uiolentæ
- Pieria.**
Pierides.
Pegafus equus,
Hippocrene
Aqua in sacris literis quid.
Camœnæ.
Heluetij quales bellatores.

olenta afferrentur, senibus item, mulierculis, imbellicq; uirginum, uir-
duarum, ac puerorū turbæ parceretur. Surda igitur aure, tuum est, cā In obloquū
didissime lector prætereas eos, qui nescio quā truculentia, quam im- tores.
pietatem, quam deniq; plus q̄ ferinam naturā Heluetijs adscribunt.
Non enim ueritatis ratio, sed inuidia tales (nominibus libenter parco
modestiae Poetae nostri memor) stimulat, quæ, quo hominum genus
plerūq; impellat, te nimirum haud præterit.

a Gēns Aquilam, gens terribileis imitata leones.

b Causam ortus nostri, quis sit quoq; foederis auctor.

c Tantiq; imperij, cūr pomum fronte pusilli

a ¶ Gens aquilā.) Hæc animalia procul amoto pauore omnia aggre-
diuntur. De aquila nanq; scribit Plin. li. x. Ipsam pugnare cum ceruis, *Aquila.*
& draconibus. Erasmus quoq; in Scarabeo suo huius auis naturā mi-
rifice depingit. Leoni quanta insit generositas, nemini reor incomper-
tum. Plin. de leonum natura lege. li. viij. Et Solinum ca. xxxvi. *Leo.*

b ¶ Causam ortus nostri.) Id est quur foedus Heluetij incoeperint.
Huius rei causam fuisse palam liquet Tyrannidē nobiliū, quos Comi-
tes primū Hapsburgēses, dein Principes Austria, Suitia, Vria, ac Syl-
uania incolis præfecerant, postq; uolentes in potestātē se illis dedide-
runt. Nam dum sibi, non patriæ gesserant imperium, tāq; superbe ac
truculenter fecerant, nō quod ius erat, sed quod liberat, penitusq; in-
cubuerant ad hoc, ut sibi bene, suis autē esset male, non poterat tolera-
ri diutius insolentia ita omnibus modis imperiosa. quapropter non/
nulli, qui non minima pars fuerant eiusmodi calamitatum, ceperunt
cōsiliū, quo & se, & suos in libertatē assererent. Huc igitur deuentū,
ut Tyranni exterminarenē, percutereturq; foedus totius cōmunitatis
consensu, quod uelint libertatē adeptam, quoad ualeant dei subsidio
defendere. **c** ¶ Auctor.) primus inceptor, liceat sic dicere. Is autē fuit
Gulielmus Tell. Vrius, de quo statim dicemus. **d** ¶ Tanti imperij.)
respectu originis. **e** ¶ Cur pomū. f. p.) Apostrophe ad Guliel. Nōsse
hoc loco Tyrannidem eius, qui Vrijs & Suitis olim dominabatur, ne-
cesse uidetur. Eo nāq; uecordiæ processerat, ut pileum apud Vrios pu-
blico itinere sublatum tam uenerari mandarit, q̄ si ipse præsens consi-
steret. Gulielmus ille mandatū, ut prorsus iniquum, aliquoties negle-
xit, quare cōprehensus Tyranno sistitur. Interrogatus temeritatis cau-
sam, imprudentiæ adscribit, petiq; ueniā. Tyrannus responsi negli-
gens iubet tacitus Gulielmi liberos adduci, & hunc cogit inter hos le-
Historia de Gulielmo Tell.
Grysfelerns Tyrannus.

etissimo ex uertice sagitta malum deturbare, hoc tamen prætextu, ut experientia sciret in illo sagittandi artificiū, quod toties miris laudibus uehi animaduernerit. Iam re feliciter peracta, telum posteriore a Gulielmo insertum pectorali, Tyranno suspicionem inijcit, uerū causam non prius extorsit, quā uitam pactus est. Tum inquit ille, reueratū in Tyranni exitium, si filiolum confodisset. Indignabundus Tyrānus confestim præcipit ligatum conijci in nauim, abduciq; Suiitiā ad perpetua uincula. Et iam mediū lacus (Lucernano huic nomen) tenebāt. Tunc uero tam ingens repente oboritur tēpestas, ut salutem desperarent omnes, adclamarentq; uno ore ad dominum pro Gulielmo soluendo, ut ipsos seruaret. Iussu itaq; illius solui, adprehendit clauum, nauis in uado putabatur. Non aut multo post, salutis spem concipit, saxo non admodū extante procul ad littus conspicato, quamobrē famulos Tyranni hortatur, remis insurgant, ita enim opus facto. Parē, raditur saxum, Gulielmus filiolo, arcu & telis arreptis (hæc omnia nauicū cum eo fuerant iniecta) in hoc ipsum repentino saltu infertur, & pedibus puppim quātis potest uiribus in altum proculcat. Cursim festinat per Suiitiā in uicū quendā cognomine Cauū a kussnacht pago porrectum ad lacum usq; Artensem, quem & Tuginum dicūt. Ibi quærīt insidias, Interim Tyrannus portū offendit. Transcundum erat illac, ubi Gulielmus latitabat. Postq; igitur contra insidiarum locum peruenit, ille telo emisso ipsum traiecit, deinde reuertitur ad suos, rem totam, ut erat facta, commemorans. Post hæc nō longo tempore primum fœdus a paucissimis initum est.

a Inuisum cēta figis Gulielme sagitta,

b Quod studium, quæ sit populi nascentis origo,

Certa ma/
nus.

Tyrānides
in tres pa/
gos admis/
se.

Landen/
bergius.

a ¶ Certa.) Pomum enim tetigit. Sic certam dicimus manū, quæ quicquid destinat, iaculo contingit, b ¶ Quod studiū). s. uindicandā libertatis. Illud quidem quod fuerit uehemens, apparebit facile superiorem consideranti Tyrannidem, atq; ea, quæ breuibus iam adiungemus. Fuere enim Tyranni, qui uxores, atq; filias suorum uiolenter abstractas nō prius remisērūt domum, quā suæ libidini satisfactum est, neq; quisq; audebat contra impune, ne mussare quidē. Inter istos, qui Syluanis preerat, Landēbergius genere, oculis senem priuauit, omnibusq; bonis, quod filius eius digitum fregerat seruo, qui iussu domini conatus erat ex aratro iumēta abducere. At ille idē non multo postea securi in balneo percussus oppetijt, dum honestam Syluani cuiusdā uxorem

uxorem adulterio contaminare pararet. Hæc quidem q̄ maxima crudelitate perpetrata, quam non mouerent ad libertatem quarendam. Sunt enim ex quibus alia poteris cognoscere, ceu leonē (ut dici solet) ex unguibus.

^a Non nostris puto carminibus cēlebranda, nēpotum

Officium id, maneat nostros ea cura minores.

^c Illius auspicia, & famæ immortalis honores,

^b Quis ue typus patriæ, quæ fôrma, quibûsq; remensa

^f Limitibûs, gracili cordi est mihi ludere uersu.

^g Principiô antiquos solis cōtingit ad ortum

ⁱ Vindelēgos, & pugnacis fera castra Brigāti,

^k Carētiâsq; Alpes, spaciôq; remota parumper

^a ¶ Celebranda.) cantanda. ^b ¶ Nepotum.) posterorum.

Ver. Seris factura nepotibus umbram. ^c ¶ Auspicia.) fortunam.

Ver. Me si fata meis paterentur ducere uitam Auspicis. Exponit autem quid scripturus sit. ^d ¶ Typus.) figura, & ad quantitatis refert

descriptionem. τύπος formam, figuram, adumbrationem Græci dicunt. ^e ¶ Forma.) Respicit qualitatem, seu naturam terræ. ^f ¶ Limi-

tibus.) finibus, terminis. ^g ¶ Principio. Narrare incipit, primum in-

dicans quid Heluetia habeat ab oriente. Ponit omnia, quæ secundum

Geographos limitum obtinent rationem, ut gentes, oppida, lacus, flu-

mina, montes, & si quæ sunt huiusmodi. Vbi hoc notandum, nomina

quædam poni, quorum cognitio haberi non potest, nisi ex coniectu-

ra, in causa est uetustas. ^h ¶ Contingit). f. Heluetia. ⁱ ¶ Vindele-

gos.) populos, de quibus Strabo li. iij. sic scribit. Rhenus quoq; ma-

gnas in paludes, lacumq; magnum effunditur, quem Carēti & Vin-

delegi propius attingunt. ^k ¶ Briganti.) oppidi uetustissimi ad ca-

put lacus Constantiensis. Ptole. id adscribit Rhetis. Strab. uero li. iij.

inquit. Brigantes pertinere ad Vindelicos. Hodie Bregantium dicunt.

Lacus prædictus nomina quondā ab ipso oppido habuit. Nam Soli.

Brigantini, Ammianus Brigantiæ lacū dixerunt. ^l ¶ Carētiâsq; Alpes.) Carētorū populorū iuxta Rheni principium.

Alēor

Narratio.

Vindelēgi.

Briganti.

Carēti.

^a A Lēopontinis Etuatica rura colonis
^b Trans Rhenū, mōlles ubi Rhētus pāmpinat uuas
^c Bellipotens, etiam si Suānica non regat arua.
^d Suanica, nostro æuo Hērcinijs habitata Sueuis.
^e Hic primōs fontes, hic dat duo cornua Rhenus
^f Mōnte Diaduella, lōngeq̃ effusus in amneis

Leopontij. a ¶ A Leopontinis.) Populis Rhetia, teste Strab. li. iij. Cæsar. li. iij. de bello Gallico Leopontios ad caput Rheni statuit. Ptole. li. iij. Leopontiorum ciuitatem Oselam ponit in Alpibus ad lacum Larium.

Oscela.

Etuatici.

b ¶ Etuatica rura colonis.) Rheno aut uicina omnium primi colunt Etuatici, quibus fluminis origo uicina est, in Diaduella monte, hic Alpium pars est, a quo Abduas fluuius in contrariū fuit ad interiorē Galliam, lacū implēs Larium, cui proximum cōditum est Comum. Dehinc in Padum cōfluit. hæc iterū Strab. li. iij. d ¶ Rhetus.) Rhētos supra Comū ad Alpiū radices Strabo iacere dicit, & pertinere ad Italiam usq̃, quæ supra Veronā & Comum est, Tuscorum prolē, Plinio teste, quidā eos arbitrant̃, a Gallis pulsos duce Rheto. Ptole. Rhetiam Adula monte, Danubio, Aeno, & Alpium montibus concludit.

Rheti.

Vini Rhetici.

Suanete.

Vinum Rheticum inde dictum, quod inter preciosa uina numerat̃, Ver. Et quo te carmine dicam Rhetica. e ¶ Pampinat.) decerpit.

c ¶ Molles.) Alludit ad uini precium. f ¶ Suanica.) Ptole. Suanetas populos inter Rhētos ponit: Sed Poeta alludit ad Schanauu oppidū hodie nō Rhētorū, sed Sueuorū. g ¶ Hercinijs habi. Sue.) Hoc dicit quod nōnulli Sueui intra eandē syluam, aliqui extra habitant. Autor Strab. in. vj. ¶ In Sueuis.) Diæresis est. h ¶ Hic primos fontes.)

Rhenus.

Rhenus apud Rhētos orit̃, & ab Alpibus decidens prope a capite efficit Venetum & Acroniū, mox diu solidus, & certo alueo lapsus haud procul a mari huc & illuc dispergit̃. Testis Mela. li. iij. Eundem describit Cæsar lib. iij. de bello Gallico. i ¶ Duo cornua.) Duobus fontibus oritur, propterea hoc dictum. Ver. aliter bicornem appellat.

Acronius lacus.

Venetus lacus.

Ioachimys

Vadianus.

k ¶ Monte Diaduella.) Strab. testis, ut supra diximus. l ¶ Lōgeq̃ effusus in amneis Acro. & Vene.) Acroniū lacū hodie Constantiensem dicūt, Venetū aut Celsensem, dubitatū est aliquādiu Acromū ne an Acroniū dicendū foret. Sed hanc dubitationē facile depulit hodie Ioachimys ille Vadianus multæ doctrinæ uir, & mihi (quod in primis iucundū)

mis iucundū) amicissimus, in epistola ad Agricolam suū. Ibi nanq̃
 Acroniū dicēdū esse apposite docet, ab a priuatiua particula, & Croi
 nium, Saturniū & frigidum, a κρύος Saturnus, qui frigidus est, hoc
 significans, lacum ideo sic appellatū, quod minus frigoris uehemen
 tia premat, & glacie. Venetus lacus a colore marino dictus, qui cœ
 ruleus est. Poeta Ioachimo subscribens carmē hoc loco correat, &
 amnes lacus uocauit, non nisi quod sint tam lucidi, tamq̃ splendidi,
 ut amnes uideri queant. Lacus autē amnis nomine posse dici κατὰ
 τὰ πύματα quis ignorat?

a Acronium & uenetū, Rōmana & barbara regna

b (In borean cursans) amni crepitante diremit.

c In subres mediū ad solem, atq̃ Ségusia prata

d Prospicit, & quas p̃secuit f̃erus Hannibal Alpes.

a ¶ Romana & barba. regna.) Romano etenim imperio Rhenus
 olim terminus erat, intelligitur Germania. **b** ¶ In Borean cur.)
 Septentrionem, cuius Boreas uentus est. **c** ¶ In subres edium.)
 Quid Heluetiā cingat a meridie, demonstrat. Insubres populi sunt
 Gallia citerioris, quorum ciuitates sunt, ut Prole. habet li. iij. Notia
 ria, Mediolanum, Comum, & Ticinum. Addunt quidam Laudā,
 & Vercellas, Insubrium meminit Strab. li. v. & Pli. lib. iij. **d** ¶ Ad
 medium so.) ad Meridiem. **e** ¶ Segusia. Segusianos Strab. lib. iij.
 in Rhodani & Dubidis fluuiorum medio iacere dicit. Caesar nō lō
 ge ab Allobrogibus collocat li. i. **f** ¶ Persecuit.) Perfregit. Respexit
 nimirum ad illud, quod est apud Plutar. Hannibalem in superandis
 Alpibus multa incommoda perpeffum, non solum cum incolis mō
 tanis pugnando, sed etiam laborando aduersus angustias, asperita
 tesque uiarum, hoc modo, ut quibusdam locis per ingētia saxa, igni,
 acetosq̃ putrefacta sibi aperuerit iter. **g** ¶ Ferus Hannibal.) Han
 nibalem prorsus depictum uide apud Liui. lib. primo. Decad. iij.
 Iuuenalis quoq̃ de eo sic meminit.

Opposuit natura Alpemq̃ niuemq̃,

Diduxit scopulos, & montem rupit aceto.

Iam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit,

Actum, inquit, nihil est, nisi Pano milite portas

Frangimus, & media uexillum pono Subura.

C Tum mon,

3 Tum montes Vrsella tuos, ubi spumifer exit
 c Cœruleo Rhodanus curru, qui turbidus arces
 b Heluetias olim Romanis mouit ab oris.
 f Hinc arua Allôbrogum, & pëndentia saxa Geneuæ.

Vrsella. a ¶ Vrsella.) Vocandi casus, & Prosopopeia. Vrsella, seu Vrsula.
 (utrūq; enim latine) uicus est, & uallis ad radices Gothardi, centum
 fere stadijs, aut nonaginta distās a fontib⁹ Rhodani. Quare addit.

Glareani diligentia. b ¶ Vbi spumifer.) Considerandus hoc loco Poete amor in bona
 studia, considerandus labor infatigabilis, legit non pauca de Rhodano
 apud ueteres scriptores (ut est in ijs euoluendis mire diligens)
 nihil tamē hactenus inuenit, omnē de hoc flumine ueritatē referēs.

Rhodanus. ¶ Quocirca fontes eius quæsiuit, cursum secutus est ad lacū usq; Le-
 mannum. Id autē, quicquid est, breuibus adnotabimus. c ¶ Rhodanus.)
 Sedunorū fluuius ex Alpibus originē habet, eo quidem loco, quo ex
 Vrsellana ualle per Furcam montē in Sedunorum regio-
 nem iter est. Mons, sub cuius radice sunt fontes Rhodani, non saxis,
 non rupibus, nō deniq; terra, sed perpetua glacie in altitudinem. xvi.
 pene stadiorum insurgit. Vtrinq; feros habet montes, abietibus, syl-
 uestribusq; arboribus uirentes. Ipse suo candore iners iacet, horrēdū
 (me Hercule) aspectus. Nō gramē, non uirgultum aliquod uirescēs,
 sed solā cōcretam, coaceruatamq; glaciei congeriē, ac si pluuia e cœlo
 illic coaluerit, ostentat. Porro statim post fontes nō ad Septentrionē
 (quemadmodum falso antiqui crediderūt) sed ad mori diē. xxx. sta-
 dijs labitur, deciditq; deorsum stadijs. xvi. donec ad caput uallis Se-
 dunorum, & ad occidens hyemale cōuersus, peruenit. Tum centum
 pene stadia eodem tractu currēs, ad Zephyrum sese declinat. Dein-
 de per Sedunorū, & Veragrorū terram labens, in Lemannū effundit-
 tur. Hactenus de Rhodano. d ¶ Heluetias olim ro.) Cæsar ab ini-
 tio libro primo dicit: Rhodanū diuidere prouinciam Romanorū ab

Allobroges. Heluetijs. e ¶ Allobrogum.) Hi populi sunt Narbonensis Gallia,
 qui Viennā habēt ad Rhodanum, autore Ptole. Idē Strab. ait li. iij.
 Hodie Sabaudienſes appellantur. f ¶ Et pëndentia saxa Geneuæ.)
Geneuæ. De Geneua oppido Cæsar's uerba subscribam, inquit enim: Extre-
 mum oppidum Allobrogū est, proximumq; Heluetiorū finibus Ge-
 neua, ex eo oppido pons ad Heluetios pertinet. Pendentia saxa di-
 cit, quod pars oppidi in montem extenditur.

Atq; recu

a Atq; recursantes p̄r inhospita tesqua Sēduni
b Et Vēragri, gens undiuomo bene nota Lemanno.
c Dēniq; ad occiduas umbras, Zēphyrūq; tumentē
d Būrgundos acres habet, & discrimen utrinq;
e Cēruices ō Iura tuas, qui Sequana rura

a ¶ Per inhospita tesqua.) loca inhabitabilia, aspera, & difficilia. Talia *Tesqua.*
 nempe tesqua dicunt Cicerō. teste. Sunt & loca augurio designata.

b ¶ Seduni.) Vallesiani dicuntur hodie, a Rhodani fontibus fere ad *Seduni.*
 Geneuam protendunt, uallem habent amoenā, atq; septam undiq;
 montibus. Rhodanus eam mediā diuidit, patet in lōgitudinē. cccc.

lxxx. fere stadia. **c** ¶ Veragri.) Populi Sedunis finitimi supra lacum *Veragri.*
 Lemannū, qui, ut coniectura est, Sedunensis sunt diœcesis. Cæsar &
 de Sedunis, & Veragris li. iij. meminit. **d** ¶ Undiuomo Lemn.)

Rhodanus a Lemāno & recipiē, & iterū euomitur, ideo dicit undiuo *Alemanni*
 mo. Volunt quidā Alemānos inde traxisse nomē, uerū Quadratus *unde dicti.*
 apud Agathiū asserit Alemannos dictos, quod pleriq; Germaniarū

populi in unum coniuissent. De Lemanno Strab. li. iij. ad calcē. Et
 Luca. Deseruere cauo tentoria fixa Lemāno. **e** ¶ Deniq; ad occid.) *Occidens.*

Quid Heluetiā circūscribat occidentem uersus, exponit. **f** ¶ Zephy- *zephyrus.*
 rumq; tumē.) Idem cū eo, quod dicit, occiduas umbras. Zephyrus

nāq; uentus ab occidente flat. Latine Fauonius dicitur, testibus Gell.
 & Serui. Frequens est aut Poetis, regiones designare per uentos. Hūc
 tumentem dicit, nimirum, quod eius naturæ sit, post hyemis sæuiss/
 ma frigora relaxare uitē, atq; pducere flores. **g** ¶ Būrgūdos acres.) *Burgundi.*

Burgundos antiquitus uocabant Sequanos. Populi sunt Belgæ ad *Sequani.*
 Saonā fluuiū, quos Iura mons ab Heluetijs separat. Ptole. his qua/
 tuor tribuit oppida. Diatanium, Visontiū, Equestre, & Auenticum.

Quāq; postremū hoc Cornelius Tacit. præcipuā Heluetiorū urbē
 fuisse scribit. **h** ¶ Ceruices.) Iuga. A Poetis & montes dicuntur ha-
 bere capita, ceruices, uentrem, & pedes μετὰ πορὶ κῶς. **i** ¶ O Iura.)

Iura mons, ut modo diximus, Heluetios & Sequanos diuidit, testis *Iura mōs.*
 est Cæsar libro. i. & Strab. lib. iij. Vulgus hodie appellat Leberberg.

Quāuis illud nō nesciā, aliter quoq; appellari, idq; pro gentiū diuer-
 sitate, quas attingit. A lacu Lemāno ad eum montem Cæsar murum
 perduxit una die, fossamq;. Proinde error est dicere, mōtē esse Alsatia.

^a Scindis ab Heluetijs nūnq̃ sine gramine campis.

^b Hēduus hinc late regnat, Romana secutus

Imperia, & consanguineos imitatus amicos.

^c Lingōnicus post horrifonis furor æstuat armis

^d Nequicq̃, & Lēucos petit alta in fœdera fratres.

^e Pōstremo ārtoum, saviq̃ Aquilōnis ād axem,

^a ¶ Nunq̃ sine gra. cā.) Cōmendatio a fertilitate. Intelligit eos, qui sunt ad Lemannū. ^b ¶ Hedui hinc.) Hedui populi trans Ararim & Rhodanū Romanis se, apud Strab. lib. iij. cōsanguinitate coniunctos asserūt. Primiq̃ eius regionis homines in illorū amicitia, societatemq̃ cōuenerūt. Cæsar quoq̃ asserit li. i. Heduos sapenūmero ab senatu Ro. fratres, cōsanguineosq̃ appellatos. Quare Poeta etiā subdit: Romana secutus imperia &c. ^c ¶ Lingonicus.) Lingones Ptole. supra Heluetios ponit. Strab. lib. iij. inquit, Supra Heluetios & Sequanos, & Hedui & Lingones in occalum uergentes habitāt. Supra Mediomatricos Leuci, & quādā Lingonū portio. Et Cæsar ait in Lingones Heluetios celsissē post pugnā cū ipso factam. Hi sunt Tullieses in Lothoringia, id quod antiquitates, & monumenta quādā certissimē indicant, quæ Glareanus meus uidit in itinere ad Parisios.

In Lothoringiorum ^d ¶ Nequicq̃.) frustra. Quid enim Lothoringij potuissent contra Carolū Burgundiæ Ducē, sine Heluetiorū auxilio? Quis hodie satis ingratis indicent gratitudinē erga nos suā, si extreme odisse, est esse gratum.

Leuci. ^e ¶ Leucos.) populos ppe Heluetios, de quib⁹ modo dictū. Ptole. ciuitates Leucorū dicit Tullium, & Nasium. ^f ¶ Fratres.) uicinos.

Septentrio. ^g ¶ Postremo.) Vltimo cōcludit Heluetiā, quæ ad Septentrionē respicit. ^h ¶ Arctoum.) Arctici. ⁱ ¶ Aquilonis.) Aquilo uentus Septentrionis, dictus ab Aquilæ uehemēti uolatu, nā & ipse uehemēs, & sauius, quēadmodū Poeta eum nominat. Et Ouidius attribuit saui

Boreas. ^j ¶ uires, iramq̃, animosq̃ minaces. Meta. 6. Græce Boreas dicitur ἀπὸ τῆς βοῆς. id est a boatu, quoniā sit uiolēti flatus, & sonori, ut Gell. inquit. ^k ¶ Ad axem.) Ad axem arctoum, & ad axem saui Aquilonis, idem, nā ad Septentrionē. Axis proprie illud est plaustrī lignū circa quod rotæ uertuntur. Ad cuius similitudinem linea medium sphaeræ transiens axis appellatur. Et axes pro polis accipiuntur.

Qua scindit

- a Quā scindit placidus Basileia mœnia Rhenus,
 b Ultima Rauriacam portendit brachia ad urbem.
 c Sacconium attingens, Fridolini nobile busto,
 e Arietis hinc urbem, tūm quorū sermo latinus
 f Nomina non patitur, uariorū rura locorum,
 Donec ad Acronias, Venetasq; recircuit undas.
 s Hercinios saltus, syluam sine fine uagantem,

a ¶ Quā scindit pla.) Notū est Rhenū placidissimo, pariter & amoenissimo lapsu, insidiante tamen, Basileā interlabi. Vnde Picus quoq; Hinc sumptis Basileā diuidit urbem fontibus. b ¶ Rauriacā.) a Rauracis extructam, Rauraci apud Ptole. habuerūt Augustam urbem in littore Rheni. Cuius hodie supra Basileā sunt plurima uestigia, li urbe deserta, cōmutatisq; sedibus, sed nō longo interuallo, Basileā condiderunt. Quæ quidē hodie, ut tēpore Cæsaris, cū Heluetijs est in fœdere. c ¶ Sacconiū.) oppidulū Rheni. xvi. milibus passuū supra Basileam iacens. Sunt qui huius incolas Sequanorū quondā fuisse dicant colonos, & Germanos a sacco putasse dictos. Nos quoq; credimus saccū posterius esse, ut Basileorū basiliscū, & arietē Scaphusia-
 Rauraci.
 Sacconiū.
 Bustum.
 Scaphusia.
 Probator
 polis.
 Hercinia
 syluam
 norum (ut postea dicemus) Atq; subinde insignia posteriora, in quibus saccum, basiliscū, & arietē publice ferunt. d ¶ Fridolini no. bu.) Fridolinus enim ibi sepultus iacet. Bustum locus, ubi mortuus est cōbustus & sepultus, sic dictum, quasi bene ustum, nos sepulchrū dicimus esse. Inde bustuarij, quos sandapilarios uocamus. e ¶ Arietis hinc ur.) Scaphusia periphraſis. Hæc uulgus nominatā putat ab oue, cum tamē antiqua Chronica dicant appellatā Schifhusen a frequentiu nauij statione. Quicquid enim mercij ex lacu Cōstantiēsi per Rhenum deferē, eo loci exportandū est, nam ultra nauigio nō potest pergi ad mille quingētos penepassus. Græca cōpositione hodie uocāt Probatoropolim. πρῶτοπολις enim ouem significat, unde Probatica piscina in Euāgelio. Arietis pes est proceleusmaticus pro dactylo. f ¶ Tum quorū ser. la.) Hoc dicit. Multa adhuc esse loca, quibus Heluetia ad Septentrionē claudatur, sed nomina esse barbara, & proinde carmini incōueniētia, q̄lia sunt Vualtzhuot, Chlingnouu, Steckborn, Diessenhofen &c. Consulto igit̃ relinquunt̃. g ¶ Hercinios saltus.) Herciniā
 C 3 syluam

syluā ait Cæsar in sexto cōment. li. Tectosages occuparūt, cuius lati-
tudo nouē dierū iter expedito patet, non enim aliter finiri potest, neq;
mensuras itinerū nouerūt. Oritur ab Heluetiorū, & Nemetiū, & Rau-
racorum finibus, rectaq; fluminis Danubiū regione pertinet ad fines
Dacorū & Anartiū. Hinc se flectit sinistrorsus, diuersis a flumine re-
gionibus, multarūq; gentiū fines propter magnitudinē attingit. Neq;
quisq; est huius Germaniæ, qui se aut audisse, aut adisse ad initium eius
sylvæ dicat, cum dierū iter. lx. pcesserit, aut quo ex loco oriatur acce-
perit. Hæc ille. De hac sylua Strab. quoq; li. iij. & .vij. scribit. Et Pom-
po. li. iij. de Germania. Porro sylua Bacenis (obiter enim hoc adnotā-
dum erat) longe alia est, introrsus Charuscas a Suauis, Suauosq; a
Charuscis submouens, cuius item meminit Cæsar in. 6. Et quæ ho-
die nigra sylua dicitur, pars est Herciniæ. Caput eiusdem est Erythro-
polis ciuitas Heluetijs amicissima.

Bacenis
sylua.

^a (Vt Nili ignōtam referat longi agminis undam)

^c Prædit, Erythropolitanos cūruo aggere muros.

^a ¶ Vt Nili igno. Parenthesim carmen hoc integrū supplet. Compa-
Nilus. rat aut Poeta Herciniā syluā Nilo fluuio maximo Aegypti, eo quod
eius origo pariter, uti Herciniæ, apud ueteres ignorata fuit. Vnde Ho-
ra. Te fontium qui celat origines Nilusq;. Et Oui.

Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Oculuitq; caput, quod adhuc latet, ostia septem
Puluerulenta uacant, septem sine flumine ualles.

Nero Centuriones duos misit ad inuestigandum caput Nili. Illi uero
retulerunt, se uenisse ad immensas paludes, quarū exitum nec incolæ
nouerant. Deinde uidisse duas petras, ex quibus ingens uis fluminis
exciderit, uerum an caput ibi fluminis sit, prorsus ignorare, propius
enim adeundi potestas nō fuit. Autor Seneca lib. 6. natural. quasi.

^b ¶ Agminis.) cursus. ^c ¶ Prædit.) scilicet Heluetia, hoc est, attin-
Rotuili. git. ^d ¶ Erythropolitano.) Rotuilianos, ita enim uulgo dicimus.
Erythopolis nāq; rubrū signat. Huius ciuitatis mentionē his de causis mal-
xime facit, quod a multis iā annis continuo Heluetijs adhæsit, atq; in

Michael bellis etiā difficilimis semp præsto fuit suis præsidijs, animūq; fortissi-
Rubellus. mū nunq; nō indicauit. Deinde aut, qd Præceptor ei primus Rubel-
lus, qui hodie bonas literas cū maxīma laude Bernæ pfitet, uir ut do-
ctrina clarus, ita pbitate conspicuus, inde natus sit. Deniq; quod illic
primū literis incubuerit. ^e ¶ Curuo ag.) ob sitū ciuitatis hoc dicit.

Hic olim

a Hic olim pugnax regno Ariouistus auito
 b Teutonicas rexit caulas, gentemq; superbam
 c Germanos, bello indomitos, suetosq; laborum
 Semper, & in nudo nudos sudescere campo.
 f Hi patriæ fines, hi sunt quos continet arcus
 g Heluetia, & quas comprehendit uicinia gentes.
 b Præterea caput Europæ hanc esse probabunt,
 k Aeternis Alpes niuibus, iuga olympica, quorum

a (Ariouistus.) Hic Germanorū rex fuit, testis est Cæsar li. i. de bello Gall. b (Auito.) prisco. c (Teutonicas rex. cau.) casus Germanorum. d (Superbam.) nobilem, sic Ver. Hinc populum late regem, belloq; superbum. e (Bello indomi.) Libet uerba Senecæ de Germanis adscribere. Ille enim sic inquit de ira. lib. i. Germanis quid est animosius? quid ad incursum acrius? quid armorū cupidius? quibus innascuntur, innutrienturq; quorū una illis cura est, in alia negligentibus. Quid induratus ad omnē patientiā? ut quibus magna ex parte non tegumenta corporum prouisa sunt, non suffragia aduersus perpetuū cœli rigorem. Hos tamē Hispani, Gallicq; & Asiæ Syriæq; molles bello uiri, anteq; legio uisatur, cedunt, ob nullam aliam rem opportunos, q̃ ob iracundiam, hætenus ille. Præterea de Germanorū moribus, Pompo. lib. iij. Strab. li. vij. & Cornel. Taci. de Germania.

f (Hi patriæ.) Cōclusio situs Heluetici. g (Arcus.) Ambitus, circuitus. h (Præterea.) Indicaturus Heluetiā esse locum totius Europæ altissimū, duabus id rationibus facit. Prior, quod Alpes aditissimæ rupes sunt in Europa, autore Strab. Altera, quod quatuor aut quinque flumina Europæ maxima oriuntur uel in Heluetia, uel prope, & ad quatuor mūdi plagas decurrunt. Nempe Rhenus ad Boream, Danubius ad ortū. Rhodanus ad Occidentē, quous apud Lugdunum ad Meridiē se flectat. Adhuc sunt, quæ ex Alpibus defluentia Italiā irrigant, de quibus mox dicemus. i (Caput.) locum aditissimum.

k (Aeternis Alpes ni.) Vna ratio, Alpes describuntur ab Herodiano historico li. ij. tum uero li. viij. his uerbis. Hi sunt longissimi quidam montes, uice murorū Italiæ circūdati, adeo in altum aditi, ut etiā nubes superare

Ariouistus.

Seneca de Germanis.

Heluetia locus Europæ editissimus.

Alpes:

bes superare uideantē, itaq; in longū porrecti, ut uniuersam Italiā comprehendāt, leua ad Tyrrhenū pelagus, dextra ad Ioniū usq; pertingentes, densis ubiq; nemoribus infessi, atq; angustissimis callibus, & rupium prærupta altitudine, scopulorūq; asperitate uix peruij, nōnullis tamē quali semitis magno ueterum Italorū labore manufactis. Hæc non potui non adscribere, cum ob elegantia uerborū, tum quod uix aliū reperiēs, qui Alpiū formā ita oculis proponat. Niuēs habent perpetuas, unde nomē a niuium candore sortitæ dicunt. ἄλφος enim maculam significat albam. Sunt tamē qui uolunt inditū uocabulū a Galorum lingua, qui montes altos uocitent Alpes. 1 ¶ Iuga Olympi.) Id est tantæ altitudinis, ut est Olympus mons Thessaliæ, de quo Luca. Nubes excedit olympus.

Olympus.

^a Porgitur in cœlum caput, & sub tartara uenter.

^c Et quod auroram, Borean, solēmq; cadentem

Flumina perpetuo non deficientia cursu

^b Parturit, illa uolant, & in oīa membra redundant.

^e Ad Zephyrū & Libyē Rhodan⁹, Rhenana furētē

^f Vnda citat Borean, gelidas rotat Ister ad Eurum

^g Dirūs aquas, Gético nouus hospes & aduena Pōto.

Volare. ^a ¶ Porgitur.) Syncope. ^b ¶ Et sub tar. uen.) Hyperbole, hoc est superlatio, secundū Cicero. ^c ¶ Et quod.) Ratio posterior. ^d ¶ Volant.) Volare habentiū pennas est. Transfertur ad ea, quæ cū celeritate fiunt, ut hic, uolant, pro celeriter decurrunt. ^e ¶ Ad Zephyrum.) Indicat, uti quodq; horum fluminū ad suam tendat plagā. De Zephyro diximus. ^f ¶ Libyē.) ad Meridiem. Libya Aphricæ regio Aegypto cōtermina. Pli. testis lib. 5. Quā quidā dictam uolūt ab Epaphi filia. Libya uocata, procreta quidem ex Cassiotha uxore. Alij a uento, qui Libs appellat. ^g ¶ Rhodanus.) Diximus supra, ab ortu lōgissimo tractu hunc ad occidentē labi, tandē uero post Lugdunū totū uertit ad Meridiē. ^h ¶ Ister.) Danubius fluius Germaniæ maximus, cuius originē & pgressū hoc modo Picus descripsit in *σαυρος* Χov. Hinc & Danubius non magnas deuehit undas Montibus Arbonæ uix fusus, plurima nondum Flumina surripuit, nondum binomius, ingens.

Danubius.

Alluit

Alluit Elysios, tandem raptō tumefactus aquarum

Euxinum ingreditur bis terno gurgite Pontum,

Extremumq; caput limosa perdit in Vlua.

i ¶ (Ad Eurum.) Orientem. k ¶ (Dirus,) rapidus. l ¶ (Getico.)

Euxino, Danubius enim per Getas in Pontū delabitur, sed tum Istri

nomē accipit, testis est Strab. in. vij. De ostijs Autores nō admodum

consentiunt. Nam Cornel. Tac. sex meatibus in mare Ponticū erum,

pere dicit, septimum os hauriri paludibus. De Germania. Mela toti,

dem, quot Nilus, ostijs, sed tribus tenuibus, reliquis nauigabilibus.

li. ij. Strabo septē, & ex autoritate Ephori quinq; li. vij. Ptole. 6. &c.

¶ Ast alios sileo, quos Italia accipit amnes

b Alpibus à nostris, quæq; alto à uertice montes

c Agminā disparibus fundunt latissima sūlcis.

d Ceu fluat Elysij Gāgeticus humor ab oris,

e Tigris & Eūfrates, & nō bene cognita fonte

a ¶ (Ast alios sī.) ut Abduam, Ticinū, Athesim, & nōnullos alios.

b ¶ (Agmina.) flumina. c ¶ (Sulcis.) alueis. d ¶ (Ceu fluat Elys.)

Comparatio. Vt enim e Paradiso fluunt quatuor flumina (ut prodit

ij. Genes.) Ganges qui & Physon, Tigris, Eūfrates, & Nilus, qui etiā

Geon nominat. Ita ex Heluetiorū Alpibus in quatuor mundi plagas

excurrunt quatuor flumina maxima Europæ. e ¶ (Gāgeticus hu.)

Ipsē Ganges Indorum fluuius. Quē incertis quidā fontibus nasci, &

Nili modo exundare perhibent. Ita Soli. ca. lx. Strab. lib. xv. scribit ex

Artemidoro, Gangē ex Hæmodis montibus ad Austrum deferri, &

cum ad Gangem urbē peruenerit, conuerti ad Auroram usq; Palim-

bothrā, atq; in mare ingredi. Mela lib. ij. eandem originē tradit. In eo

tantæ longitudinis anguillas dicit esse Soli. ut ad tricenum pedū pro-

ceritatē accedāt. f ¶ (Tigris.) Tigris oritur in regione Armeniæ Ma-

ioris, testante Pli. li. vi. fonte conspicuo in planicie. Nomen obtinet a

uelocitate currendi, nam Medi sic uocant sagittā. Strab. de Tigride &

Eufrate li. xi. & xvi. g ¶ (Eufrates.) Eufrates similiter Armeniæ flu-

uius, Armeniæ regiones a Cappadocia excludens, ut idem Pli. tradit.

Mela originē eius, atq; cursum plane depingit li. ij. Ptole. montē, un-

de is fluit, appellat Periarden. Amnianus quoq; eius mentionē facit.

lib. xxij. h ¶ (Et nō bene cog. fon.) Supra diximus Nili originē an-

D tiquis fuisse

Ostia Da
nubij.

Flu. qui ex
Paradiso
fluunt.
Ganges.

Tigris.

Eufrates.

Quar Nili
origo ueteri
b9 incognita

tiquis fuisse incognitam. Verū id nō mirum, cum & diuinā scripturā ueritas immanifēsta ipsis extiterit, quā Nilum ex paradiso (uti dictū est) erūpēre docet, cum alijs tribus fluminibus. Quorū quidem originem illi tradiderunt, prout inuenerunt ea primū terra prorupisse. Nobis itaq; in his, sicut in alijs puto sacris documentis accedendum, quā mentiri haud nouerunt.

a Vnda Pāpyriferi semoto ex æthere Nili.

b Si uero Heluetiæ quā sit natura requiris,

c Cōditio est duplex, terræ natura biformis.

d Nanq; ubi ad Italiā uergit, solēmq; calentem,

f Mōntana est, sed enim ridenti fertilis aruo.

Papyrus.

Heluetiæ
natura.

Alpiū apud
Heluetios
utilitas.

a ¶ Papyriferi.) qui fert papyrus fruticē in palustribus Aegypti nascēte, aut quiescētibus Nili aquis, ex qua fiūt charta. Pli. teste li. xij. b ¶ Si uero Hel.) Naturā describit Heluetiā, duplicē eam esse demōstrans. Qua enim parte ad Italiā uergit, Alpes habet. In alias partibus fere plana est, producitq; abunde quicquid humana uita exigit, pro ductura tamen omnia felicius, si pro soli fecunditate coleretur. c ¶ Cōditio.) qualitas. d ¶ Vergit.) tendit, porrigitur. e ¶ Solēmq; calentē.) Ad Meridiem. f ¶ Mōntana est, sed enī ri. fer. aruo.) Breuiter adnotabimus, qualis sit Alpium natura apud nos (figuram nēpe superius ex Herodiano retulimus) quo intelligat, quid cōmodi liceat sperare ex reliquis partibus Heluetiæ, cum tantus sit fructus ex mōtib; Horum nāq; (ut hoc primo dicamus) hi perpetuis niuib; albicant. Illi procul aspicientibus nihil promittunt, nisi saxa durissima, postq; inscēderis, prata pinguissima offendis. Alij uero & aspectu sunt amoeni, & re ipsa. In ijs inquā per æstatem menses treis ad summum pascuntur cū greges, tum uaccæ. e quibus tanta emolumenta, ut breui oratione nemo possit consequi. Nam serum inde, caseus, butyrum, aliq; lacticia tanta fiunt copia, ut non tam Heluetia ijs rebus expleatur, q̄ finitimæ quæq; nationes. Transuehuntur nāq; in Sueuiam, ultra Iurā montē, in Italiā, multaq; alia loca. Atq; tam ingens redit pecunia, ut uix credi possit. Illud mihi compertū, ex uiginti boibus fructū annuū esse centū Coronatos, præter sumptum omnē, quē in familiam, seruos, & ancillas distribueris. Omitto fecuram copiosissimam, lac & liquidum, & concretum, quæq; ex lacte adhuc alia conficiuntur

consciuntur cibaria in quotidianū usum. Hinc est, quod tantus populus, in tam angusto circulo enutriē, quod adeo pauci ex Heluetijs ad mendicitatē adiguntur, quod tanta exterorum turba sedes apud nos quærit. Libet pene exclamare hodie cum Ver. O fortunatos nimium, sua si bona norint, Heluetios. Sunt enim quos pecuniæ nimia cupiditas tam agit transuersos, ut huiusmodi bona non intelligant, ut tales opes prorsus uilipendant, quæ tamen ut sunt & stabilissimæ, & honoratissimæ, ita maxime Christianæ, uti Chrysosto. docet. Sed hæc pluribus forte.

a Fontibus irrigua, & florentibus optima pratis,

Lucis & syluis, pecori gratissima tellus,

b Phæacum terras Cōrcyrea gramina uincit,

c Et longe positos alio sub sole Britannos.

Sed contra Borean, casumq; ortumq; astrorum

e Plana iacet campis, fecundq; utilis agro.

f Frumenti uiniq; ferax, & diuite rure,

g Collibus apricis, quos pampinus ornat & uua.

a (Fontibus irrigua.) Vnde patet Heluetiæ fecunditas. Nam dicit Strab. li. xij. de patria sua. semp aquæ cōpiam meliorē esse, q̃ siccitatē.

b (Cōrcyrea grami.) Quæ in Corcyra Insula Epiri crescunt, quam Phæaces inhabitant. Respicit ad hortos Alcinoi notissimos, de quibus Home. li. viij. Odyss.

c (Alio sub sole.) id est climate. d (Britannos.) Hiberniā intelligit. De qua Pompon. li. iij. scribit, tam esse luxuriosam herbis nō lætis modo, sed etiam dulcibus, ut se exigua parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta disfiliant. Idem pene Solin. ca. xxxi. Pomp. eam Insulam Iuuernam dicit, Strab. Iernā Ἰέρνα p. li. iij.

e (Iacet.) Heluetia. f (Frumēti uini. se.) Ager Bernēsis, Friburgēsis, Salodorius, Herogea item, & Durgea frumento mire exuberant. Colles autem Scaphusiani, Bielenes, & Thermopolitani uino. Apud Tigurum & Basileam utrumq; non modocriter crescit. Sunt alia insuper loca per Heluetiam, quibus neutrum deest, sed minor copia.

g (Diuite rure.) Diuite neutro genere dixit, quemadmodum Tibull. Diuitis hoc uitiū est ruris.

h (Apricis.) soli expositis. Hor. Multa mole docendus aprico par-

Corcyra.

Hibernia.

Heluetia
fertilis frumēti, & uini.

Apricus.

cere prato. Homo apricus, & auis aprica, sole gaudentes. i. ¶ Pam-
pinus.) uitis. Synecdoche.

^a Quid liquidos referam fontes, riuosq; loquaces,

^b Muscososq; amnes de uiua rupe cadentes,

^c Caruleos latices: o murmura grata colonis,

^d O requies, o lenimen prædulce laborum.

^e Num uestras laudes, summa & præconia adæquat

^f Fando aliquis: docto non est ea lingua Maroni,

^g Nec tibi Homere caput, licet oia uterq; poeta

Fontes Hel-
uetie & flu-
mina.

a ¶ Quid liquidos refe.) fontium aquæ & leuis, & optimæ apud nos
nuscq; deest copia. Fluminibus abundamus, his nauigabilibus, ut poi-
te Limago, Rufa, Arare, & Sana. Alijs nauibus minus accõmodis, ut
Dura, Emmana, Rhodano, innumerisq; talibus. b ¶ Liquidos.) re-
claros. Ver. Et liquidis immisi fontibus aprum. c ¶ Loquaces.) re-
sonantes. Sic Hor. de fonte Blandusiæ. Vnde loquaces Lymphæ desi-
liunt tuæ. d ¶ Muscosos.) oblitos musco. Ver. Muscoli fontes, &
somno mollior herba. e ¶ Viua.) naturali. Ver. Viuoq; sedilia saxo
Nympharum domus. f ¶ Caruleos.) Caruleus color species uiri-
dis, Gell. teste li. ij. ca. xxvi. Est aut caruleus perpetuum aquæ epithe-

ton. g ¶ Latices.) Latex (ut Serui. inquit) aqua proprie est, ab eo,
quod intra terræ uenas lateat. Insuper autē & uinum laticē dicimus,
quod lateat intra uuam. Oui. Latices Palladios, pro oleo dixit.

h ¶ Omurmura.) Admiratio. i. ¶ Lenimen.) refocillatio. Vnde
Hor. de laude uitæ rusticæ.

rusticæ. Libet iacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine,
Labuntur altis interim ripis aquæ,
Quæruntur in syluis aues.

Fontesq; lymphis obstrepuunt manantibus,

Num. Somnos quod inuitet leues.

Nonne. k ¶ Num uestras lau.) q. d. minime. Negationē em̄ num in se habet,
sicuti affirmationē nōne. l ¶ Docto non est.) scilicet ut uos pro me-
ritis celebraret. m ¶ Nec tibi Ho. ca.) Apostrophe. n ¶ Licet oia.)
Quid Ver. quid Homer. scriptitarint, & quantā inde sint laudē me-
riti, uel

riti, uel sole clarius. De Homero nempe dicitur. Vatem esse doctrina/
rum omnium, atq; ingeniorum autorem, & principem. De Vergilio. Tan/
tum ipsum, ut laus eius nullius commendatione crescat, nullius uitu/
peratione minuatur.

a Attigerit, gremio quæ uastus continet orbis.

b Quatuor Heluetiæ cœpi connexere pagos.

At res obscura est, facit hoc longinqua uetustas,

c Annorumq; æcies, æuiq; uolubile tempus.

f Sed sequar autores, & quæ ratio ipsa docebit.

Utq; illi scripsere, hodie quoq; ita esse probemus.

Et Græci πηγῶν, pagum fortasse Latini

g Totius fluminis sulcos dixere propinquos,

Et uillas iuxta positas, uicosq; casasq;.

h Non etenim credo pro uico dicere pagum,

i Scripta monent aliud, testisq; adducitur hostis

a (Gremio.) Ambitu. b (Quatuor Heluetiæ.) Heluetiā fuisse Heluetia di/
distractam in quatuor pagos, Cæsar his uerbis scribit Com. i. Is pa/
gus appellabatur Tigurinus. Nam omnis ciuitas Heluetiæ in quatu/
or pagos diuisa est. Dubitatū est aliquādiu, etiā a doctis uiris, quid
pagum Cæsar diceret. Si respicis rationē nominis, ablata est dubita/
tio. Nam ἡ πηγῆ, & δ' ὡς κῶσ' ἡ πηγῆ fons est. Vnde pagi sunt dicti, Heluetia di/
quod uillæ circa fontes consueuerant condi, ut Serui, inquit. Et paga, uisa in qua/
ni, quasi ex uno fonte potantes. Eadem itaq; ratione Pagum Cæsar flu/
minis tractum esse uoluit cū accolis, Hoc enim pacto Heluetia distri/
buita est quatuor his fluminibus, quæ Poeta hic enarrat. Ea sunt pror/
sus in Heluetiorum ditione, & his quoq; limitibus inclusi, quos Cæsar
constituit. c (Connexere.) Ad carmennectere. d (Æcies.) mul/
tudo. e (Sed se, au.) nō caput meū. f (Et quæ ra.) Cōiectura. Cōiectura.
quæ rationib; utq; fulciē, haud reijcienda, cū multa sint apud uete/
res scriptores, quæ secus nemo, quantūcūq; doctus, possit adsequi.
g (Sulcos,) tractus. h (Dicere,) quenq; subaudiēdum. i (Te/
stisq; adducitur.) Iulium testem dictorum adhibet. Quē ob id hostem C. Iulius.
dicit, quod aduersum Heluetios ueteres bellum gesserit.

^a Iulius orbis apex, & tanti gloria belli,
^b Illē inquam Heluetiæ bis senas innuit urbeis,
 Et quadringentos uicos, hæc omnia rursus
^b Quattuor in pagos, quæ flumina quattuor, angit.
^c Hos igitur nostro placuit coniungere plēctro.
^f Primus adest Duras, plæraque in parte uadosus,
^g Durus agris, pinosque, & summo littore fagos
ⁱ Euertens, caulāsque trahens, & ouilia secum,
^k (Terribilis lapsu) campos grassatur in omnes.

C. Iulij Cæ-
 saris laus.

Plectrum.

Pagus pri-
 mus.

Duras flu-
 uius.

Vadium.
 Adagium.

^a (Orbis apex.) Affirmat Sabellicus, plures in uno Cæsare uirtutes
 extitisse, quæ in cæteris omnibus, quorū uitas Trāquillus scripsit. In eo
 consilium, eloquētia, uigor, constantia militaris disciplinæ, omniūque
 altissimarū artiū studiū, & quod ad gratiā conciliandā plurimū ualet,
 mira quædam liberalitas. Apicem igitur orbis merito dixit Poeta.
^b (Et tanti gloria belli.) Intellectio est. ^c (Ille inquam.) Scribit in. i.
 Commenta. Cæsar. Vbi se iam Heluetij ad expeditionē parauerint,
 oppida sua omnia numero ad duodecim, uicos ad quadringentos, re-
 liquaque priuata ædificia incendiisse. ^d (Angit.) distribuit. ^e (Ple-
 ctro.) carmini. Plectrum proprie instrumentū est, quo fides pulsatur.
 Marti. Feruida ne trito tibi pollice pustula surgat, Exornent docilem
 garrula plectra lyram. ^f (Primus adest Du.) Aperit primū Pagū.
 cum agri adiacentis bonitate. Hunc Duras facit, cuius quidem fluuij
 apud ueteres nulla prorsus est mentio. Attamen nomen ipsum arguit
 aliquid antiquitatis, & terræ nomē Durgeuu. Oritur in finibus Dico-
 cesis Curienfis ualle, quā sancti Ioannis uocant, fluit per Doggios, &
 populū quē denominat Durgeū, in Rhenū exit circiter bis mille pas-
 sus supra Eglisouu oppidū ditionis Tigurinæ. Ab hoc fluuiio multa
 nomina deriuant, ut Durtal, Vuintherthur, seu Vuinterdur, & quæ-
 dam alia. ^g (Vadosus.) habēs multa uada. Vadum est aquæ fun-
 dus, in quo quisquis constiterit, is iam effugit periculum ne mergat.
 Hinc sumptum adagium. Res in uado est, pro eo quod est in tuto.
^h (Durus.) Allusio ad nomē. ⁱ (Caulasque.) ouium casulas. Ver. Cū
 fremit ad caulas uentos pressus & hymbres, ^k (Grassat.) Debac-
 chatur, exit.

chatur, exit. Grassari dicunt latrones vias obsidentes, unde grassato/ *Grassari.*
res. Apud Salust. gradi significat. Animus ubi ad gloriam uirtutis
uia grassatur.

• Hic ager Heluetius, quem ne Germanus haberet

• Miles, & in Gallos rabiem exerceret auitam,

Cæsar in Heluetiam proprios remeare colonos

• Iussit, adhuc fluuij nomen terra illa reseruatur.

• Doggius huic propior, Cella, Galliçq; beati

Imperia, & propè ad Acronios celeberrima fluctus,

a ¶ (Hic.) In Durgea. Cæsar in. 1. Comment. scribit. Heluetios a Cæ- *Bonitas*
sare reuerti in suos fines iussos, ea maxime ratione, quod noluerit eū *agri Hel-*
locum, unde Heluetij discesserant, uacare, ne ppter bonitatē agrorū *uetici ex*
Germani, qui trās Rhenū incolunt, e suis finibus in Heluetiorū fines *Cæsare.*
transirent. De hoc agro dicit Poeta, esse in Durgea. Tamen illud nō *Petrus Fal-*
semel ex eo audiuius, quanq̃ ita scripsit, sibi tamen uideri Cæsare *co.*
loquutum de agro Auenticēsi, & Moretensi. Id quod etiā Falco Con-
sul Friburgēsis hoc tēpore, uir & doctus, & eloquēs, me admonuit.

b ¶ (In Gallos.) Heluetios, qui uere Galli sunt, ueteribus id autori-
bus indicantibus. Verū de hac re forte alias. c ¶ (Rabiē aui.) furorē
ex antiquo odio cōtractum. d ¶ (Adhuc flu. no. Durgea nempe uo-
catur, a Dura, & γέα ασ terra. Hoc enim pacto Celta multa nomina
cōponere solent, ut Herogea, Durgea, Algea, Brisacogea, Hegogea.

e ¶ (Doggius.) Doggios lingua nostra Doggenburger appellamus, *Doggj.*
a Dogg. uocabulo Anglico, quo canis significat. Ferunt em̃ Doggj
canē in insignibus. Nō nescimus quid de hoc nomine referat histo-
ria Sueuica. Dein a quibusdā Tucontā regiunculā ipsam nominatā.

Sed q̃ apte uideant ipsi. Habent hi, a quo perpetuitati consecrabunt *Vldricus*
Vldricū Zinliū hominē in utraq; lingua doctiss, hac tēpestate apud *Zinlius euā-*
Tigurinos Euangelistā, & talē quidē, ut uere, quicqd Politianus ille *gelista Ti-*
politissimus in epistola quadā scribit de Mariano Genasānensi, huic *gurimorū.*
possis adscribere. Parcior sum in hoc homine cōmendando, cū quod
mihi amiciss. est, tum quod ingeniū meum maximis eius uirtutibus
plane obruitur. f ¶ (Cella.) .s. Abbatis. Sunt quibus magis arti- *Abbatis cel-*
det, ut dicatur Alpium cella, quam Abbatis cella. *la.*

Littoreq;

- a Littoréq; in nostro Rheni Constantia fulmen.
 b Deinde paludosus splendenti Limagus unda,
 c Hóspes Aduléæ Glareanæq; incola terræ
 d Auctus abit, semperq; cauis aptissimus alnis.
 e Vóluitur in gyros, & lenta uolumina torquet.
 f Huic est ad leuam, quo uix est sanctior usquam

Pagus secū/
dus.

a (Littoreq; in no.) id est Helueticus. b (Deinde.) Exponit secundum pagum, quem Limagus cōficit fluuius, cuius quoq; mentionē integrū est. Compositum nāq; dicitur ad imitationē Celticæ linguæ, quæ frequēter nomina in magus cōnectit, ut Rhotomagus, Naomagus, & cætera. Illud sane adnotandū apud Glareanos oriri, & uocari Linthum. Deinde lacum Vesenii effundere amnē, cui nomē Magus. Atq; postq; confluerunt hi duo fluuij Limagū uocitari, intrare autē posteaq; ab origine circiter decē millia passuū Glareanam rigauerit in lacum Tigurinū, huncq; pertransire ad mediū usq; urbis, posthæc aut cursu ad. xcvi. stadiorum confecto in Ararim primū, breuissimo post spacio in Rhenum influere. c (Hospes.) Appositio. d (Aduleæ.) Adulas mons a Ptole. li. ij. ponit incumbēs & Helueticj, & Rhætis. Hodie Etzel dici putāt aliqui. In quo nominis adhuc uidet ali-

Adulas
mons.

Eremus Di
uæ uirginis
apud Suicos

semper nauigabilis est. f (Voluitur in gy.) flexuosus est. g (Huic est ad le.) Diuæ uirginis Eremitanæ locum significat. Qui q; sic sacer, arguit perfacile, quod Christo consecratus fertur episcopo. Posteaq; enim ubi diui Menradi casula fuit, sacellū est extructum, Sanctus Cōradus Præsul tunc temporis Constantiensis, uir omni genere uirtutis florens, accitus confestim ad ipsum cōsecrandum aduenit. Media aut nocte, dum preces deo pro consuetudine funderet, audiuit cum alijs deuotis uiris melos & dulce, & nouū. Atq; diligentius perscrutanti, tale animaduersum ab angelis, Christo præsentē, decantari, quo episcopis uel hodie mos est uti in templorum dedicatione. Prima statim luce rem auditam diuulgat. Verū, qui rei fidem temere præstare nolēbant, Con-

bant, Conradū sunt adhortati, ut, quod iussus erat, conficeret. Postq̃
igitur incepit, uox continuo ter audita, Desine frater, cœlitus conse-
cratū est. Ex illo itaq̃, quod res erat, creditum. Deinde a summis Pō-
tificibus, alijq̃ confirmatum, quorum testimonia in sacratissimo il-
lo loco hodie conferuantur.

• Orbe locus, frōndens Mariæ genitricis Eremus.

Vix alibi inuenies tam mitia numina Diuæ,

• Propitiumq̃ Deum, & præsentes uirginis aras.

• Belliger has ualidis cognoscit Sūæuus in armis.

• Contentusq̃ suis, aptusq̃ ad bella Sicamber,

• Quicq̃ sub arctoo pressatur Sarmata plaustro

Attingens Borean rigidissimā littora Ponti.

Tūm ne sit pelagus, ne lentis sordeat undis,

• Explicat ōs patulum, Tigurinamq̃ abluit urbem

Thermopolimq̃ adiens, ad ōlentes sulphure terras,

• Arentesq̃ locos, Epicūrea mœnia lāmbit.

a ¶ Frondens.) Habet enim hodie prata pinguiissima. b ¶ Præsen-
tes.) Quæ citius succurrunt. c ¶ Suæuus.) Belligerum Suæuum *Suæui.*
dicit Cæsarē secur⁹, qui eā gentē lōge maximā, & bellicosissimā Ger-
manorū omniū scribit li. iij. Et Strab. potētia dicit, & hoīm frequētia
reliquos añcellere. d ¶ Aptusq̃ ad bel. Si.) Hora, quoq̃ Sicambros *Sicambri.*
feroces appellat. li. iij. carminū, ode. ij. Populi sunt Germaniæ trans-
rhenani, hodie Vueschualos dicunt. e ¶ Sarmata.) Polonū dicit, *Sarmatæ:*
qui bonā Sarmatiæ partē hodie possidet. Mira de his populis apud
scriptores cōmemorant. lege Strab. lib. 7. & 11. Melā lib. 3. Sarmatas
Pli. scribit li. iij. Sauromatas a Græcis uocari. f ¶ Rigidissima.) fri-
gidissima. g ¶ Tūm ne sit pe.) s. limagus cū lacu. Id est autē, ne sit la-
cus cōtinuus sine exitu. h ¶ Lentis.) stantibus. i ¶ Explicat.) ape-
rit. k ¶ Os.) ostiū. l ¶ Abluit.) perluit. m ¶ Thermopolim.) Ba-
den. s. Heluetiorū. Sunt em̃ quas Thermas dicimus inferioris, a qui-
bus Marchiones Badenses cognomētū sumūt. n ¶ Olētes ful.) Aquæ
em̃ quæ hoc loco pueniūt, sulphuratæ sunt. o ¶ Arentesq̃.) calidos.
p ¶ Epicurea mœnia.) Voluptatis plena. Secundū quosdam enim
E Epicurus

Epicuri sū
mū bonū nō
luptas.

Epicurus summū bonū in uoluptate corporis cōstituit. Sunt tamen, qui ex proba eius uita non corporis, sed animi uoluptatē ipsum significasse cōtendāt. Quod Poeta dicit, nō ad oppidum referendum, sed Thermas, quā ab oppido distant ad trecentos passus. Hæ nāq̃ tales sunt, ut Poggius Florentinus putet, si uoluptas uitam beatā queat efficere, nihil ijs omnino deesse ad consumatā uoluptatem. Eius epistola lege, si lubet, ad Nicolaum quendā. In qua & sitū balneorum, lauantium mores, uoluptatem, ludos, iocos, & aquæ uirtutem abunde inuenies. q̃ ¶ Lambit.) circūdat. Perf. Illis relinquo, quorum imagines lambunt Hederae sequaces.

- b** Hic stygiō à flatu, mediāq̃ uoragine terræ,
Aspice sanantes undas, laticēsq̃ salubres,
c Qui tibi (ni nolis) lānguētia membra leuabunt.
d Vtilia hæc ūtero, præsētia balnea semper
e Ad quēcūq̃ uelis, in quouis corpore, morbum.

Thermæ
quæ cal-
idæ.

a ¶ Stygio.) tanq̃ ab inferis uenientes. **b** ¶ Mediāq̃ uoragine.) ē medio terræ. Intra nāq̃ terræ meatus, tales aquæ sunt. Hæ quæ sint calidæ, Pontanus his uerbis scribit. Baiano sed ne fumare in littore Thermas Mirere, aut liquidis fluitare incendia uenis, Vulcani fora sulfureis incensa caminis Ipsa monent, late multum tellure sub ima Debacchari ignem, camposq̃ exurere apertos. Inde fluit calidum referens ex igne uaporem Vnda fugax, tectis feruent & balnea flammis.

Virt⁹ Ther-
marū superi-
orū singula-
ris.

Præsens.
Virtutes su-
periorum
Thermarū.

c ¶ Languētia.) ægrotantia, infirma. **d** ¶ Vtero.) s. foecinarum. Hæc enī singularis est huius aquæ uirtus, & prope diuina, quod sterilitati mulierū medet. Foecundas aut foecundiores, & prolis multiplicatione eneruatas reddit fortiores. **e** ¶ Præsētia.) cito iuuantia. Illud nempe præsens dicit, quod quia nō abest, cito operat̃ uel bonū, uel malū. Inde numina dicuntur præsētia, ut superius, quod cito iuuat, & uenena, quod cito necent. **f** ¶ Ad quēcūq̃.) Plurimū enim conferūt (prius Medico consulto) stomachicis. Pro sunt cerebro, uisui, & auditui plurimū, imo totius capitis dolores mitigant. Epatici conducunt, & spleni. Illum dolorem tollūt, & renum lassitudinem restituūt. Huiusmodi

Huiusmodi uirtutes sexcentas habet, quas prudētes iā praterimus.

- a Mitis aqua, & nostris nō importuna periclis,
- b Campanū superans stagnum, pūtresq; liquores,
- c Baianūmq; amnem, et Cydni felicior unda.
- f Sūnt & qui fluuium dicant hunc esse Lemannū,
- Vnde suum teneat pugnax Alemania nomen.
- g Tērtius horrendo, crepitantiq; agmine Rusa
- i Gotthica stagna trahēs, atq; Hūnas barbar⁹ undas,
- k Indē Lucernanis Tuginisq; amnibus ingens,

a ¶ Non importuna. Salubris. b ¶ Campanum supe. stag.) Id est. Balnea, quæ sunt permulta in Campania, plaga (ut Florus scribit Epi to. i.) pulcherrima totius orbis. Hic sunt tepentes fontibus Baia, & ad sanādos morbos, & ad uoluptatē cōmodissimæ. A regionis feracitate sumptū Adagium, quo dici solet. Plus apud Campanos unguētī, quam apud ceteros olei fieri. Pli. li. xviij. & .iij. præclare de Campania scribit. c ¶ Putresq; li.) Balnea Puteolana. Allusit ad nomen, a putore enī secundū aliquos aquarū Puteolos urbem dictam uolunt, alijs uero a puteorum frequētia. Author Strab. lib. 5. d ¶ Baianumq; amnē.) balnea quæ Baia dicunt. Seneca eū locū deuitandū monet, quod habeat quasdā naturales dotes, quibus illū sibi celebrandū luxuria sumpsit. De Baia Strab. lib. 5. e ¶ Et Cydni fe.) Cydnus amnis Ciliciæ podagricis medet, ut Pli. inquit lib. xxxi. Idem asserit Vitruuius lib. 8. De Cydno alioqui & Solin. ca. 47. & Curtius lib. 4. f ¶ Sūnt & qui.) Opinione quorundā recenset, non suam sententiā. g ¶ Tērtius hor.) A Rusa flumine tertius conficiē pagus. Id ex monte, quē Furcā appellant, oriē, fluit per loca cōfragosa, donec nō pcul a Vetere pago (ita pagus primus apud Vros nuncupat) in lacū Lucernanū ingrediē, hunc trāsit ad ciuitatē usq; quā intersecās denuo erūpit. In multos dein circūductus gyros, Rhenū intrat non multo infra Brugē oppidulū Herogæ. h ¶ Crepitāti.) murmurāti. Ob id nomē factitiū Rusa a uulgo obtinuit. i ¶ Gotthica.) Suica. Est enim lacus paruus apud Suicos exiēs in lacū Lucernanū. k ¶ Hūnas.) i. Vrio rū. Suici enī a Gotthis, Vrij ab Hunnis descendūt. l ¶ Indē Lu. Em. diſta.

Emmana mana fluuius in Rufam influit a Lucerna ad quadringentos passus.
 flu. Lacus uero Tuginus exitum in ipsum habet circa uallem, quā Maria
 Lacus Tuginus dicunt.

gimus.

a Labitur in patrios, quos nunquam contigit, ortus.

b Ultimus est Araris, quem num natura aliorum

c Flexerit, an fluuijs nomen comune duobus.

Vertitur in dubium, seu sint bene cognita priscis

e Ostia, non etiam fontes, undæq; sequentes.

Sed mitto hoc alijs, alias laturus in horas

Iudicium authorum, satis hæc dixisse fatendum.

g Hic, ut in Heluetia est, Rhodano contrarius exit

i Thunum it, & Arctopolim, satis felicibus ortam

m Auspicijsq; Deum, & plura in se flumina captat;

Pagum ul-
 mus.

Arar flu-
 uius.

Saona flu.

Thunū op-
 pidum.

Sana flu.

a (Labitur in.) hoc est, fluit ad Septentrionē, unde uenerūt Hūni, & Gotthi, a quibus (ut modo dictum) Vrij, & Suici originem ducunt.

b (Ultimus est Ara.) Araris noster ex montibus erūpit, unde fluit Rhodanus, per lacum Haslensem (quem Auellanū dicere posses) & Thuninū labitur. Venit Arctopolim, quam totā pene cōcludit. Salodorū adluit. Cursu longissimo deinde confecto Rheno cōmiscet cū Limago, & Rusa. Is quartū pagum cōficit. Vbi illud adscribendū, nī

hil hic accipi de Arari, quem Saonā putant dictum, nam neq; origo, neq; cursus cōueniunt, quāuis Poeta se dubitare dicat, anne cursum Arar mutauerit, an duo flumina idem nomē obtineāt. Vel si prisci cognouerint fluminis exitum, non etiā fontes. Verum utcūq; res habeat, doctis committit.

c (Aliorum.) Puta ad Septentrionē, cum omnes uno ore dicant ad Meridiem tendere. d (Nomen comune duobus.) Id quod Poeta sentit. e (Ostia.) fluuij exitus. f (Undæq; sequen.) id est tractum aquæ post fontes. g (Ut in Hel.) nō quēadmodū authores descripserūt, ut Ptol. li. 2. Strab. li. 4.

h (Rhodano con.) Nā ad Boreā, cū ad Austrū uergat Rhodanus. i (Thunū.) ad hoc oppidū ditionis Pernanæ. k (Orta.) cōditā. l (Auspicijs.)

bona fortuna, feliciter. m (Flumina.) ut Sanā fluuiū Friburgensiū.

Oppida multa

a Oppida multa ambit, Sålodoria regna peragrat,

b Regna sub Håbramo, tam fausto sydere nata.

c Pars hæc Heluetiæ fluuij cognomina seruat,

d Heroum tellus, & adunci uulturis arces:

e Quattuor hi pagi, quos à regione notorum

Impetus in Borean torfit, Rhenoq; remisit.

f Antè tamè liquidósq; lacus, stérilesq; paludes,

g Et stagna alta creant, plús quattuor indytus auget

h Limagus, & nautis portus, & piscibus antra,

a (Salodoria.) Salodori, non Solidurni, recte dicimus. Hinc Salodoriū deflexit Autor. Inuenit nanq; apud eam ciuitatē in lapide an-

tiq;issimo Salodorum, sic nimirū appellatū, quasi salis donum. ælæ nempe sal, aspiratione in, s, mutata, & donū significat. Inde est,

quod penultimā producit, per .æ. enī Græcis scribitur. b (Sub Ha-

bramo.) Antiquissimū enim esse cōstat, nam exceptis Treuiris nulla

urbs uel Galliæ, uel Germaniæ antiquior. In Habramo Syneresis est.

c (Nata.) extructa, condita. d (Pars hæc Hel. cog. ser.) Nam terra

adiacens uocat Argea, a nobis Argeuu. Nōnulla etiā oppida inde ap-

pellationē sortiunt, ut uulgari lingua proferimus Arouu, Arburg.

e (Heroum tellus.) Interpretatio eius, quod nos dicimus Herogea.

Multi enī sunt, qui existimāt Heroum tellurē Hergeuu uocitatā pro-

pter Duces, comites, barones, & nobiles absq; numero, qui eam terrā

inhabitarūt. f (Et adunci uul.) Vulturē ponit pro accipitre. Signifi-

cat em arcem cui uulgo nomen Habsburg. g (Quattuor hi pagi.)

Enumerat lacus & paludes proximas dictis quatuor fluminibus, nō

quod ab his illæ omnes adimpleant, sed quia sint ppe, & riuus inter,

dū conueniāt. Recēsuimus nos superius omnes lacus, per quos ea flu-

mina transcurrūt. h (Quos a regio.) Id est quos cursus a meridiei

parte ad Septentrionē cōpulat. Nam Rheno admiscēt, ut dictū est,

qui ad Septentrionē deferē. i (Antè tamè,) s. quā Rheno copulant.

k (Sterilesq; pa.) Ita Hor. in Poetica. Regis opus sterilisq; diu palus,

aptaq; remis. l (Plus quat.) nam quinq; Vesenū, Cleoniū, Tiguri-

um, Phabiniū, & Gryphensem. m (Antra.) domicilia.

E 3 Treis

Lacus, &
paludes
Heluetiæ.

a Trêis Araris, Rûsa & totidem, sed trusus arenis
 c In circum Duras, immensa cātaclyta fundit,
 b Omnia piscinis, non omnia nauibus apta:
 e Hæc pāter omnipotens, dū magnum cōderet orbē,
 f Disposuit prudens, ne totum forte per æuum
 f Staret ināne Chaos, pēnitusq; illunis Abyssus,
 b Bēlla elementorum, & fera prælia uōce diremit,
 Aethereāsque Alpes, iuga summo proxima cœlo,
 k Esse caput iubet Europes, subsidere mēbra
 l Lætā, quod in fāciem fluuios habuere receptos.

- a (Treis Ara.) Neapolitanū, Thunēsem, & Bielensem. b (Rusa & totidē.) Lucernanū, Lucanū, & Tuginū. c (Cātaclyta.) loca cōcaua ab aqua cadente. Ambros. Nilus fluuius maximus eo loci, ubi se ex altissimis montibus in cātaclyta illa præcipitat, magnitudine fragoris sui, aures accolarū obstruit. d (Piscinis.) locis, ubi pisces cōseruantur. Gell. li. ij. Lacus uero, & stagna, quæ piscibus uiuis coercent clausa, suo atq; proprio nomine piscinas nominauerunt. e (Hæc pater omnipo.) Deum ita patriæ situm disposuisse ait ab initio, dum crearet mundum, ne perpetuo chaos maneret. f (Inane chaos. Imitatio est, nō mens uera Poetæ. Ver. enim in Syleno, & Oui. li. i. transfor. Hesiodum sequentes dicūt, chaum. i. rudis, inordinatæq; materiæ confusam (ut inquit Lactan. li. i.) congeriē principium omniū fuisse rerum. g (Penitusq;) hoc est, ne abyssus. i. informis & subiacens materia, quæ Græcis ὕλη & χῶρος dicit, pmaneret absq; luce. Alioqui Abyssum uolūt esse immēsam quandā aquæ pfunditatē. h (Bella ele.) quatuor qualitates, quæ inter se sūt cōtrariæ. i (Voce.) uerbo, quia dixit & facta sunt. Ver. uerba sūt ex qnto Aene. aptissime detorta. Nā uti Aeneas uerba distraxit Dareta, & Entellū, ita deus elemētorū cōfusionē. k (Mēbra.) alias partes Europæ. Manet in Metaphora. quia dixit, Esse caput iubet Europes. l (Lætā qd.) .i. membra hæc ob hāc causam læta sunt, quod fluuios ab eo capite, quæ est Heluetia, in suā accipiunt superficiem. m (Faciem.) facies omnis cuiusq; rei forma est. Ver. Quibus aspera quondam uisa maris facies.

Panegyricum.

PANEGYRICON

39

- H**æc facies patriæ est, plectro maiore sonandum, (censens,
Si populū aggrediar mōres studiūq; re-
Atq; tot excultas urbes, tot & oppida
Quin potius cedā, casurus fāsce sub isto, (muris.
Ponderēq; immenso, nostris hæc ardua mōles

a **H**æc facies patriæ.) Sequitur Panegyricū, id est carmē laudatiuum tredecim partiū Heluetiæ, in quas totū imperiū nostrum est diuisum. Harū est administratio, & cura totius regionis, præsertim, cū aliquid euenit, quod ad uniuersam Heluetiā pertinet. Alioqui enim singulæ suas ciuitates gubernāt. Poeta bis senas dicit hac de causa, quod Abbatiss cellam addidit, postq; & ipsa est adiecta numero capitū Heluetiæ. Apponit dein quædam de factis Heluetiorū, & Heluetiæ laudes. Postremo perorat cum admonitione. In hac autē descriptione licet ingeniū Poetæ cognoscere. Qui tametsi bellicæ gloriæ singulas cōmunitates (uti appellant) facit participes, tamē hoc agit, ut singulari cōmēdatione in hoc ipso unamquāq; celebret. **b** **M**ores studiūq;.) Verissime dicit. Nā si uitā maioriū uellet, exercitiūq; describere, opus esset & longiore oratione, & stilo sublimiore. Quāuis nō clam me sit, multis uideri longe aliter, his præcipue, quorū maleuolentia uel libris cōtra Heluetiorū mores cōtestata est. Sed ad manū habes, quo ipsos negligas, cum quicquid calumniant cogitas inuidiā dictasse. Quæ pestis teterrima consuevit (ut Erasmus noster inquit) pulcherrimorū facinorū esse comes, eximiāq; uirtutem non aliter, q̃ umbra corpus, adsequi. Statim enim ut Heluetiorū gloria cœpit ad crescere, impulsī, nescio quibus furis, libellos ediderunt plenos indignis cōuiciis, atq; obscœnis nominibus, a quibus doctum abhorrere summe cōueniebat, nedum Christianū, imo Christi sacris initiatū. Palam igitur est, nihil eiusmodi probris inesse ueri, habet enim hanc uirtutem ueritas, ut os inuidum quam longissime fugiat. Quod si hi uiri doctrinam suam (ut sunt doctissimi) ad alias res, quam ad contumelias adhibuissent, nihil dubitō, quin magnam laudem essent adepti, cum hoc modo nihil sibi pepererint, nisi æmulationis exprobrationē. **c** **F**asce.) onere. Ver. Ego hoc te fasce leuabo. **d** **M**oles.) materia difficilis.

Viribus

Panegyri-
cum.

In Zoilos.

Inuidia.

^a Viribus est impar, en nostræ tædia Musæ,
^b En lyra blanda fidēs, & consona plectra reponit.
^c Vix tamen exoro, bis senas pangeret ūrbis,
 Heluetiæ insigneis, terrâq; ac æthere notas
^d Metropoleis, quibus una fides eademq; uoluntas.

Fides. a (Viribus.) ingenij. b (Tædia.) ob rei magnitudinē. c (Fides.) chordas. Alioqui citharæ genus est fides, inquit Festus. d (Exoro.) scilicet Musam. e (Pangeret.) caneret, componeret. Ita Gell. lib. 13. Si aut uerum pangis, aut orationē solutā struis. f (Urbis.) Capita Heluetiæ, seu partes. Barbare Cantones appellant. g (Quibus una fides.) Concordia Heluetijs sine dubio & imperiū auxit, & rem uniuersam. Hæc nanq; talis fuit, ut uere dicere licuerit id, quod apud Homer. Nestor de se, deq; Vlyssē.
 Haud unquam neq; concio nos, neq; curia dictis
 Audiuit pugnare, animo sed semper eodem,
 Et sentire eadem, atq; eadem discernere uidit:

Pecunia discordiarum fons. Verum pecunia discordiarum fons, & nescio quæ inanis gloriæ æmulatio animos eorum annis superioribus ita distraxerant, ut non nihil timerē de concordia esse actum, nisi malum aliquod ingens interueniat. In primis tamen dissidio flagrarunt apud Mediolanū, dum ibi exercitu non mediocri cōsisterent aduersus Franciscum regē Fraciæ.

Discordia Heluetiorū apud Mediolanum. Quo quidem de pace cum Heluetijs agitante, quidā recipiebāt, quidam recusabant. Fecit hæc dissensio, ut illi cum maiore exercitus parte (que continebat ultra quindecim millia militū) discederēt. Interim reliqui profectiōē istam plane ignorantes absq; ratione, absq; exercitus hostilis exploratione, sine ordine, Ducibus ferme nullis præsentibus, fossis altissimis q̄ maxima difficultate superatis, sole iā demerso, hostem inuadent, cædunt, in fugam pellunt. Et si nox prælium non diremisset, iam hostis quātuscunq; erat (excedebat enim numerū cū milite Germano, qui multus aderat, centū millium hominū) perisset totus. Casta hostilia per integrā noctem Heluetij tuebant, & quod famæ exercitū inuaserat suadebāt partim, ut Mediolanū repetatur, partim ut maneatur ad usq; Aurorā, quo intelligant, quid hostis denuo sit tentaturus. Hoc modo iterū discordia. Interim autem, quod Heluetij tormēta capta, atq; in fossas coniecta pfundissimas post se reliquerāt longissimo

longissimo spacio, ea recipiebant hostes cum Venetis, qui eadē nocte ad hos numerofo exercitu aduenerant, idq; licebat impune. Adueniēte autem luce corpore sic male affecto rursus hostem aggrediunt tāto impetu, ut neq; de acie instruenda, neq; de bombardis aduersariorū esset aliqua ratio, donec senferunt se medios inter has consistere. Tum repente tantus fragor, tāta tonitrua, tantā strages, ut terrore omnibus correptis pedem Heluetij referre cogerent. Quis enim hominū huic tam nefando machinamento repugnaret, cui uel montes cedunt? Res miseranda, cum sua ipsius culpa tam ingens quis periculum incurrit. Ceterum qualis illa uictoria fuerit, manifestum facere uident, quod Gallus uictor pacem a uictis tam incredibili pecunia (nam septies cētum millibus Coronatis nūmis) efflagitauit. Deinde quod Luganū, & Lacarne munitissimæ arces Ducatus Mediolanēsis, quas nostri bello Papiensi occuparūt. Vallis item Velina (quā Sabellicus Tellinā dicit) superata eodē bello a Rhetis, adhuc ditionis sunt Heluetica. Mihi nāq; sic persuadeo, si uictoria tam esset insignis, quam illi prædicant, nihil harum rerum debere admitti. Sed hæc hæctenus. Non enim ob aliam causam adscripsimus, nisi quo Heluetios admoneā, ut consyderent, quid concordia sibi, quid item discordia (a qua sola uicti sunt) adtulerit. Deinceps uero caueant, ne tantū malum unq; ad se admittant. Id quod tum fiet, cum eius fomitem pecuniam, imo nimiam pecuniae cupiditatem q̄ longissime propulsabunt.

Heluetij
nūti.

Qualis uic-
toria regis
Francie.

Bellum Pa-
piense.

a Audijt, & mitis nec designata precantem,

Composito uultu tales dat pectore uoces.

b Vellem equidē, quæ sum parui tua Musa Poëta.

c Dignius ordirer, possemq; sonare pōtentem

Sermonem, qui sit rebus bene congruus istis.

d Audendum est, ueniant bis senæ hoc ordine partes

In numerum, qui cuiq; placet, uix ipsa recuso.

a (Audijt.) I. Musa. b (Vellem equi.) Musæ uerba sunt, ideo indu-
cta, ut Poëta liberius loqui possit. c (Potentē ser.) Imitatio Homer.
Inquit enī Ilia. Α. κρᾶτ' ἔσθ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλε. d (Audendum est.)
Prouerbiū, admonēs fortiter periclitandā esse fortunā. e (Ordine.)
Ordo is est partiū Heluetici foderis, ut hodie legatos mittunt, & in-
gnia pingunt. Nam ut libertatis uindices alium sequuntur.

Adagium.

F Salue belli

TIGV.
RVM.

I.

Alue belligeræ celeberrima gloria gētis
O Tigurum, urbs orbi, & pando no-
tissima cœlo,

Cui pro nominibus, meritisq; & for-
tibus actis,

• Nulla sat esse potest immensi gloria mundi.

• Te mediam scindit uiuenti Limagus unda,

Tigurum. a ¶ Salue. Initium cōmēdationis sumit a Tiguro urbe, quæ primas partes inter Heluetios obtinet. Hodie Thurregum, seu Duregū appel-
litant ineptius. De cōditoribus eius, quod uaria tradunt, libenter ta-
cemus. Vrbs est uetustissima, situ admodū amœno. Iacet inter duos
monticulos, illo uitifero, altero faciem præbente syluestribus plenam
arboribus. Aedificijs pollet, templis, monasterijs, mœnibus, & fossa-
tis. Superne lacus incumbit limpidissimus, longus circiter. xij. millia
passuum. Is urbem dissecans in medio Limagum, quem recepit pene
apud Glareanos, effundit. Sternit pontibus duobus, qui urbem dis-
sectam denuo cōiungunt. Populosa est. Senatū habet prudentissimū.

Adulescen-
tes Tiguri-
ni, & Hel-
ueticī odiūt
sophisticā.

Iacobus
Ammanus.
Conradus
Grebelius.

Res Tiguri-
norū ma-
gnæ.

Flumina ui-
uentia.

Ingenia uero multo clarissima. In quibus illud nō tepide cōmendā-
dum puto, quod uti bonas literas amplectunt, ita sophisticā interne-
cino persequunt odio, ceu a natura edocti, q̄tum in ea mali conditū
lateat. Neq; tamen hoc sanctissimo odio Tigurini solū, sed etiā alij per
Heluetiā adulescētes ferunt, quibus Minerua, nō Bellona adplaudit,
qui & multi sunt. Inter Tigurinos autē facile primi, Iacobus Amman-
ingentij ita festiui, sermonis tam puri & elegātis, ut nihil supra. Et Cō-
radus Grebelius, cui & Musæ fauēt nō mediocriter. Illi procul dubio
suam Heluetiā olim tam illustrabūt, q̄ ipsi hodie ab hac illustrantur.
Nos ad rem redeamus. Tigurinorū meminit Caesar in. i. Strab. in. 7.
& Flor. epit. l. xv. b ¶ Belligeræ cele. glo.) Periphrasis Heluetiorū.
c ¶ Nulla sat.) Res domi, forisq; Tigurinorū gestæ tantæ sunt, tanq̄
eximiae, ut breuibus numerari haud queant. Quas Lector si scires,
uideres Poetam nostrū hoc loco nihil minus egisse q̄ Poetam, Quo-
rum hominum est, pro tempore res supra meritum extollere.
d ¶ Viuenti. uiuenti. Nullum uitæ certius signum (inquit Erasmus)
quam motus, unde flumina quoq; dicimus uiuentia.

Esupee

Et super incumbit squamosis piscibus ingens
 Amne lacus, uitrèoq; relucet gurgite ripæ.
 Nubiferas turres, quid tam sublimia fronte
 Tecta, quid åblotas splendenti fonte platæas
 Cõmemorem? fora quid dicā? quid tẽpla rēcenseam
 Atria Coelicolis, & dignas regibus aulas?
 Vrbs cœlõ, & superũm Rectori chara supremo.

Ccede ó memoranda meis Vrsina pro, ARCTO
 pago POLIS.

Carminibus, gens åndino bene digna II.
 cothurno,

Mœniãq; lyra, & Phœbi laudanda camœnis.
 Vrbs ætis prudens, urbs tot regnata per annos,
 Tot populis, tot castellis, tot & arcibus altis.

a ¶ Vitreoq; claro, liquido. b ¶ Gurgite.) Tapinosis. c ¶ Quid
 ablo.) Mūdiciēs uicorũ in ciuitatib⁹ & amœna est, & salubris. d ¶ Re Mundiciēs
 cẽseam.) Syneresis. e ¶ Vrbs cœ.) Cõmẽdatio a religione. Nā deus uicorũ.
 nō diligit, nisi se diligẽtes. f ¶ Accede.) Berna, seu mauis Arctopo- Berna.
 lis (nā Vrsus illi nomẽ indidit) urbiũ Helueticarũ potentissima ppter
 latã iurisdictionẽ, sex enim & uiginti habet extra muros iudicia. Con
 ditam ferunt a Bertoldo Duce Zeringo. In locũ est porrecta iuxta tu- Bertoldus
 mulũ, cui est imposta, ab Arari nostro ferme tota conclusa, tanq; a dux Zerin-
 fossa pfundissima. Aedificia habet mirabiliter extructa, nā licet tutũ gus:
 circuire sub porticibus cameratis totam ferme urbem etiã pluuiosis/
 simo tempore. Templũ ornatissimũ. Monasteria autẽ notiora, quam
 ut opus sit multa de his adnotare. Viros alit robustos, laboriosos, bel
 lo, & paci accõmodissimos. g ¶ Andino.) Vergiliano. Is em Andes.
 nus uates dicif a pago Andes. ubi natus perhibetur. Nō lōge distat a
 Mantua, ut Donat. inquit in uita Vergilij. h ¶ Mœoniaq; ly.) Car-
 mine Homericò, Martial. sic. Perlege Mœonio cantatas carmine ra-
 nas. i ¶ Phœbi.) Apollinis, cuius epitheton phœbus est peculiare, Phœbus.

F 2 nam purum

Prudentia nam purum significat. k ¶ *Urbis actis pru.* Laus a prudentia, sine qua uirtute nemo quicquid probe agit. Quare merito dici reliquis uirtutibus quasi lumen præferre, atque demonstrare uitam. l ¶ *Urbis tot reg. per an.* Innuit urbis ætatē. Ferunt autē fundamēta eius iacta. An no salutis nostræ. M. C. XCI. mēse Maio, Henrico sexto imperatore.

a Vni qui nobis cunctando restituunt rem.
 b Hanc Araris præceps, Rhodanóque fugacior amnis
 In circum lambit, scopulóque immurmurat unda.
 c Aspice Dædalios circos, Rhodiásque columnas.
 d Et Labyrinthum rutilis uiciniis astris
 e Templum horrendum ingens, nō illud Mausolæum,
 f Sed neque Pyramides, Mæmphitica marmora, uincēt.

*Bellū Loupen-
 se.*

a ¶ *Uni qui nobis.* Ennii uersus ad rem Poetæ deflexus. Intelligitur autē de bello Loupenſi, quod quidē dum Bernenses libenter auertissent sine sanguine, aduersarij (hi erāt Comites, & nobilitas omnis circū) cum quaque posita, Friburgēses item, & Ludouicus Dux Bauariæ, qui titulū iactabat regis Ro.) prouerbiū uulgare. Bistu uon Bern, so de/muetigist dich gern, in eos iecerunt magno cum ludibrio. Ipsi autem interim, quod de rebus suis pene desperauerāt, precibus aduocāt Vri os, Suicos, & Syluanos. Adueniūt quoque Sebedali, Leucogri, & Auelani. Atque opportunitate data ruunt in hostē, cædunt, premuntque donec uictoria sunt potiti. Anno. M. CCC. XXXVIII. b ¶ *Rhodanóque fuga.* Oppositū Autores dicūt. Sed de nostro Arari nō sentiūt.

*Colossus
 Rhodius.*

c ¶ *Dædalios.* Artificiosos. Vide apud Oui. de Dædalo multa. lib. viij. Meta. d ¶ *Rhodiásque colum.* id est moles tales, qualis erat colossus solis in Rhodo inter septē orbis miracula habitus. De quo Pli. lib. xxxiiij. e ¶ *Labyrinthum.* id est tam mire effigiatū, ut labyrinthus credi possit. f ¶ *Horrendum.* Venerandum. Ver. in. vij.

*Mausoli sepulchrum.
 Pyramides.
 Pyramides
 quæ extru-
 æ.*

Horrendū syluis, & religione parentū. g ¶ *Mausolæum.* Mausoli sepulchrū, quæ condidit Artemisia uxor, postquam regē oppetisse cognouit. Opus id, ut esset inter septē miracula, eiusdem artifices fecere. Teste Pli. lib. xxxvi. Versus est spondaicus. h ¶ *Pyramides.* Pyramides moles sunt maximæ ita constructæ, ut e lato in acutum tendant. De quibus quæ sunt erectæ Pli. ita scribit lib. 36. Dicant obiter Pyramides in eadē

des in eadē Aegypto regum pecuniā ociosa, ac stulta ostentatio, quip
pe faciendi eas causa a plarīsq; traditur, ne pecuniā successoribus, aut
amulis insidiantibus prāberēt, aut ne plebs esset ociosa. Ioachimus
meus parum ab his differre existimat turres, quas tēplis tantis quāq;
sumptibus Christiani adnectunt. 1. ¶ Memphitica mar.) Regibus
apud Memphim, quā regio quondā fuit Aegyptiorū, urbs magna
& populosa, erigebant Pyramides maximā. Vide Diodo. Sicul. li. fj.

Ioachimus
Vadianus.
Memphis.

Eindē est magnanimum piscōsa.

Lucerna uiroꝝ

Primā salus nostri imperij, miserata la-
bores

Suiciā & Vrorum, trepidantisq; agmina syluā

a. ¶ (Deinde est.) Lucerna (cui nomē est a luce quondam uisa, anteq; oppidū foret exstructum, eo loci, ubi hodie collegiū est canonicorum) situm obtinet planum collibus a tergo circūseptum, & sinistra. Ab his moenia sustinent, & turres altissimā. Frontē amplectit lacus, dextrā fossā aquosā cū planicie latissima. Prospectant hāc duā partes mōtes tam altos, ut nubes uideant tāgere. Lacus Rusam fluuium initio statim oppidi fundit, a quo ipsum oppidum scindit mediū. Pōtibus tribus, & lōgitudine, & quod undiq; tectā sunt cōspicuis mirifice adornatur. Ex his longissimus ad superius Collegiū ducētos pene passus extendit. Vnus porro nudus oppidū q̄ breuissime necit. Viros æditi animi magnitudine præstantes. Ingenia uero huiusmodi, ut quorum poeniteret nunq̄, si nihil a natura sua degenerarent. Satis est uel unus Xilotectus meus ad indicandum, uerum esse, quod dicimus. Homo est ut humanissimus, ita doctissimus. Mihi aut tali necessitudine coniunctus, ut, quem ei in hac re præferam, habeam neminem. Hinc est, quod neq; ingenij uim, neq; alias eius uirtutes commendare audeo, ne quis forte obijciat, Amor cæcus. Illud tamen non possum tacere. Hunc esse, qui uel solus queat non tam Lucernā, quam totā Heluetiā suo ingenio facere illustrem. b. ¶ (Piscōsa.) propter lacū. c. ¶ (Primā salus) Hoc ideo dictum, Quod Lucernani primi fuere, qui isto fœdere cum tribus pagis, ipsis opem tulerunt cōtra impetum Ducum Austriæ. Quur autem id fecerint, causa fuit, quod male defendebantur a mobilitate ipsis præfecta. Habebant enim tunc temporis tres Pagos xerunt.

Lucerna.

Ioānes Xi
lotectus.

Lucernani
primi se tri
bus pagis
fœdere iun.

F 3 maxime

maxime infestos. Argumento est Turricula, hodie dicta Seburg, ubi Lucernani cōtinuas habuisse custodias dicunt. Deinde pali in lacu, nequis nauigio posset adire, infixi, atq; ab uno, in littus oppositū extenſi. Vestigia adhuc uidentur.

Non Leopoldi iras timuit, non Suanica bella.
 Pannoniæq; minas, uicos imitata superbos
 Auxit opes, nomenq; suū, famaꝝq; perennem,
 Primæq; cum primis sua fœdera iunxit amicis.
 Quodq; à luce datū, nenerabile nomē haberet
 Non oblita, dedit uires, crescensq; leuauit
 Imperium, luxitq; suis, & fœdere iunxit.
 Ergo quæ tribus est uicis unda, hæc eadem illi est,
 Et nōmen commune tenent, quod sylua repingit.

VRIA:
 III.

Riā post ingens, Hunorū gente creata,
 Quos rabida ē Scythicis longe sum-
 mouerat oris (rida tota.
 Barbaries, gens tota furor, turba hor-

Leopoldus
 Dux.

Lacus Lu-
 cernanus.

Vria.

a (Nō Leop.) Ducis Austriae. Is Lucernanos, postq; fœdus cum tribus ciuitatibus syluanis pcusserāt, bello aggressus cū quater mille equitibus, peditibus innumeris apud Sempachii oppidulū ditionis Lucernanæ oppressus obiit. b (Suanica.) Sueuica. c (Vicos.) Vriā, Suiciā, & Syluanā. d (Supbos.) nobiles, præstātes. e (Pri- maq; cū pri.) opinionē sequit̃ quorundā, qui putauerūt fœdus qua- tuor ciuitatū syluæ (ita nos appellamus) primū fuisse. f (Leuauit.) iuuit. g (Ergo quæ.) Lacus em̃ (de quo pauloante dictum est) tam patet, ut omnes has parteis attingat, tametsi procul a sese distāt. Syl- uania nāq; abest a Lucerna miliare Germanicū. Suetia tria. Quatuor Vria. h (Et no.) Nominant̃ em̃ lingua nostra, Die fier uuald stet, Latine nō ita absurde dicere potes. Ciuitates, seu cōitates syluanas. i (Vria post in.) Vria nec urbs, nec oppidū, sed cōmunitas est pagorū. Inter quos primus Pagus uetus appellatus ita pollet ædificijs, atq; plateis

atq; plateis lapide stratis, ut ab oppido nihil differat, nisi quod caret
mœnibus. Nominis origo est ab Vro boue syluestri, cui⁹ caput Hun/
ni, a quibus illi uere initium sumunt, gesserunt in armis. Interiacet mœ/
nibus, ut non possit adiri, uel certe difficulter, nisi aut nauigio, aut per
montē Gotthardi periculosissimum. Viros habet prudentes, acres, &
uere contēptores animæ, ubi pro Iustitia dimicandum est. k ¶ Quos
rabida e. Scyt.) Scythia regio Asiæ Septentrionē uersus admodum
barbara, quare Scythicis oris dicit pro Septētrionalibus. Rabida autē
barbaries Hunnos Scythiæ populos, inquit Poeta, cōmouit ad profu/
ciscendum in Italiam, ut persequerent Christianos. Post magnā uero
stragē acceptā huc sunt adacti, ut in patriā repedandum esset, quidā
uero nobiles cū multis alijs, terrore nimio percussi, in hac montana,
ubi hodie sunt Vri, confederunt. De Hunnis uide Paulū Diaconum.
li. xy. l ¶ Gens tota furor.) Emphasis est, nam plus, quam si dixisset
furibunda.

Vria unde
dista.

Scythia

Hunni.
Vrorum
origo.

Inciderat facinus crudele, & in æthēra crudum

Fixerat os, Christumq; eiusq; euertere gentem,

c Sed uicit pietas, riguerunt faxeā quondam

Corda uiris, nunc sunt toto liquentia melle.

d Mens sola in melius uersa est, sunt robora prisca,

e Atq; eadem uirtus, eadem est audacia membris,

Nemo illa maior bello, nemo acrior armis.

f Hæc nostri fons imperij, quæ prima Tyrannos

g Corripere est ausa, & uolitantem plectere ferro.

a ¶ (Facinus crudele.) Magnū scelus, quale aut id, quantūcūq; fue/
rit exponit. b ¶ (Et in æthēra.) Quia cōtra deū, & eius cultores bel/
lum susceperant. c ¶ (Quondā.) Dum adhuc Idolis sacra facerēt.

d ¶ (Mens sola.) Solam inquit mentē in melius trāsmutarūt falsam
religionē abijciētes, uerā aut suscipiētes. Nā uti prius fortes fuerūt, ita
hodie quoq; pristinā seruāt fortitudinē. e ¶ (Audacia.) fortitudo.

f ¶ (Fons impe.) Gulielmus
enim, fœderis autor Helueticus Vrius fuit. g ¶ (Volitanti ple.) Alludit

ad Gulielmū, qui (ut diximus) telo Griseleur tyrannū traiecit.

Suitia bellū

Audacia.

Viciā bellipotens in magnis inclyta reb⁹,
Et bello, & pace immēsos ppeffa labores,
Semper in Alpinis toto æuo exercita lu-
stris,

Figit apros, certatq; ur̄sis, cursuq; uolanti

Præuertit damas, cogitq; in retiā ceruos.

c Ociā nulla sciunt iuuenes, nulla ocia adulti,

o Scandere ni montes, & duro uincere cæstu

Ociā quis dicat, studium hoc o Gotthica nobis

Terra dabas, quando Italicis te sustulit oris,

Suitia. a ¶ *Suitia bellipo.* Suitia sequit̄, unde omnes confœderati cōmune apud uulgus hodie tenēt nomē *Suitenses*, uel *Suiceri*. Pagorū est congeries sicut *Vria*, interclusa montibus, longe tamen, quam *Vria*, situs amœnioris, faciliorisq; aditus. Traducūt autē *Suici* originē a *Suedis*,

Suicorum origo.

Suedi.

Gotthi ijdē.

qui in extrema Septentrionē uersus Europa sunt (alio noīe *Gotthi* apellant̄) Cuius rei testimoniū nō modo nostræ historiæ adserūt, sed & ij, qui uel hodie *Suediā* inhabitāt. Ex quibus sæpe quasiu a meritoribus nostris, quicq; ne haberēt in annalibus, quod argueret expulso fame ex sua patria, in nostras, uti apud nos credi, sedes deuenisse. De cōformitate regionū, morū, naturæ, aliarūq; rerum, ut solet, nihil minus inquisitū. Asseuerarūt oīa, illud adiūcētes, miris se gloriari modis, tam laudatū apud oēs gētes populū originē sibi ferre acceptam. Appellatio est a *Suiterno* quodā populi duce, qui pugna fratre superior plagæ nomē (nā de hoc certamē erat) imposuit. Quod quidem picturæ iam dū apud *Suicos* antiquissimæ indicant, nedū libri. Mirum autem in modum pulchra corpora progignit. Poeta his attribuit ea, quæ *Mantuanus Heluetijs* in exhortatione Principum Christianorum contra *Turcas*. Vbi sic scribit.

Suitia unde dicta.

Mantuanus de Heluetijs.

Gens fera, contemptrix animæ, consueta per Alpes

Figere apros, certare ur̄sis, niue candida semper

Per iuga ueloces cursu præuerrere ceruos

Heluetij, tibi dura acuiunt uenabula, & enses.

Ocium. b ¶ *(Labores.)* Hos cōmemorare, librū postulare. c ¶ *(Ocia nulla.)* Magna laus

Magna laus. Omnē enim maliciā docuit ociositas, ut Chrysoſto. ait. d. (Cæſtu.) Cæſtus clauam ſignificat ex corio, quæ plumbum in ſutum habet, loris bubulis manibus, brachijsq; adligabatur. Antiquitus erat durum certamen cæſtū, raroq; ſine cæde cōmittebat̃.

Cæſtus.

Horrendaſq; tulit dūx Byzantinus in Alpes.

Post quoq; difficiles omnino exoſa Tyrannos,

Armā ſecuta modis Vri Guilielmia miris.

Yluānam gentem, Romano à ſanguine

SYLVANIA.

crētam,

VI.

Quam ſcindit gēminam nemoroſo robore ſylua.

a. (Dux Byzantinus.) Narſes Juſtiniani Imperatoris dux. De hac re Leonard. Aretinus ſic ſcribit li. iij. de bello Gotthico. Inter hæc ad mille equites ex Gotthorū caſtris auſugerāt, magniſq; itineribus Palpiam, & alia trans Padum oppida petierunt. Reliqui aut̃ ſœdere cum Narſete iſto ſua priuatim aſportātes Italia excedere, ac nunq; aduerſum Romanū Imperium bellum gerere promiſerūt, Libertate tamen retenta, ſine ulla Ro. Imperij ſubiectione. Libro quoq; ij. ait. Gotthos in Alpibus frequētia habuiſſe caſtella, & multas arces. b. (Arma ſecuta.) Hæc res habet hoc modo, Agrianus (quē uulgo Steuſacker nominant) domum contignatā pro more Suicorū ſumptuoſe extruxerat. Quā, Gryſelerus præteruectus equo, ubi diutius contemplatus erat, tandē rogauit, cuiuſnā eſſet. Reſpōdit ille nō ignarus Tyrannici pectoris. Tua eſt optime Princeps, & mihi cōducticia. Abijt Tyrān⁹. Hic uero magna percitus ſollicitudine ne in domū ſuā uiolēter iſ, qua erat malignitate (prius nāq; non ſemel cōtra alios idē patrauerat) impetū faceret, triſtis egit tātūſper, dū pſuaſus ab uxore cōcederet Vriā, inuentū iri fortāſſe, quos ſimilis iniuria premeret. Conſilio adprobato reperit duos, cōueniunt, cōquerunē Tyrānī iniuſticiā, & deniq; cōiurāt, ſe aut mortē obituros, aut patriā ſecū adſerturos in libertatem. Quid actum ſit, ita palam eſt, ut plurib⁹ uerbis non egeat.

Narſes.

Historia de Agriano Suico.

c. (Syluanā gentē.) Proxima nunc Syluania, duplex quidē, ſuperior, & inferior, Nomē ſortita eſt a ſylua interiacente. Multis pagis abū-

Syluania. Vnde Syluania dicta.

G dat, montola

Origo Syl-
uanorum.

Quomodo
legatos Syl-
uani mittat.

dat, montosa prorsus, latissimis tamen, atq; fecundissimis pratis. A Romanis hic populus descēdit, expulsus ab Vrbe per seditionē, quos quantū & cultu, & fortitudine adhuc repræsentet, nouerunt, quibus mores, & gesta Syluanorū sunt cōperta. d. ¶ Cretam.) ortam. Ver, Quo sanguine cretus Hortamur. e. ¶ Geminā.) Duæ partes enim sunt (ut diximus) & duo iudicia. Ad conuentū Heluetiorū duos mittunt legatos, qui tamen unum tantum suffragiū possunt reddere. In diuidendis quoq; uel stipendijs, uel alijs rebus, Superior, quod maior est, duas portiones, ubi Inferior unam, accipit. Huius pagus præcipuus Stans uocitatur, illius Sarnē.

Quis digne satis extollat, cui lucidus aer,

Lucidāq; amne loca, & fecundo gramine campi,

^a Miles & in iaculis, & longa turbidus hasta.

^b Libertatis honos, & prisca gloria Romæ.

^c Sarnenses arces, infesto sydere nata,

^d Ipse Tyrannus idem, tua iura Agriane perosus,

^e Ostendunt, hūc est uastæ pius incola Eremitæ

Nicoleos, qui uno & uiginti sobrius annis,

Nil potus, esusq; tulit, mysteria cœli

Edoctus, sacro uiuebat corpore Christi.

^a ¶ Miles & in.) Indicat populū esse bellicosum. ^b ¶ Turbidus.) pugnax, terribilis. Ver. Et Venulo aduersum se turbidus infert.

^c Libertatis.) Helueticæ, pro qua parāda, & cōseruāda nihil nō subierunt laborum. ^d ¶ Romæ.) Ad hāc enim referūt originē, uti dictum est. Nihil autem hactenus egerunt, quo ab illa degenerasse queāt re-

Sarnen uis-
cus.

Arx Sarnē
sis quō su-
perata.

dargui. ^e ¶ Sarnenses arces.) Vicus est Sarnen (modo id quoq; re-
latum) primus syluæ superioris, unde Sarnensis est deflexum, a quo
nō procul Landenbergius Tyrānus arcem habuit cum arte, tum na-
tura sic munitam, ut de eius expugnatione ferme desperatū esset. Tū
uero succurrit exactio, quā Tyrānus, qui Landenbergio successerat,
statuit ad expilandū populū, ut uidelicet singuli singulis diebus festis,
quos quatuor per annū celebramus, pro facultate aliquid tributi su-

binomia

bi nomine adferrent. Nam dum, diuina Tyranno audiente, censum Syluani putarentur adferre, arcem intromissi occupant. Quæ res statim ut ad dominum peruenit, omnibus post habitis, paucisque ex ministerio comitatus Syluania excessit. Hæc obiter diximus.

f (Ipse Tyrannus.) Landenbergius. De hoc ab initio pene dictum est.

g (Huic est uastæ.) Nicolaum significat Eremitam. Hic quidem natione Syluanus, patre Henrico, matre Hemmanna progenitus diuino monitu eremum intrauit, uxore cum decem liberis quinque masculis, & totidem puellis relicta, ubi absque cibo, & potu humano .xxi. annos transegit. Solitus fuit aliquando dicere. Longe gratius sibi fuisse, quod diuina gratia potuerit penitus uxori suæ renunciare, quam quod cibo. Sepultus iacet apud Syluanos in pago, cui nomen Sachsen. Vir fuit admodum procera statura, & formosa. Supra quam erat satis macie confectus, ut nihil aliud habere uisus sit, quam cutem ossibus adherentem. Color erat fuscus, capilli nigri canicie passim interspersi. Barba non prolixa, nec multo pilo, sed in medio bifurcata. Oculi adprime nigri, & quibus terrore quis potuisset, ob uenerandum fulgorem, concuti. Colli, gutturisque uenæ, dum loquebatur, non sanguine, sed aere uidebantur plenæ. Veste usus unica, & simplici ad talos usque demissa. Caput semper nudum, & nudi pedes. Vocem ædebat uirilem, sermonem tardum. Disputans de deo, uidebatur omnia sacrarum literarum secreta esse rimatus, cum tamen ne literam quidem nouerit. Illud addam. Cellulam eius fuisse longam duobus passibus, & semis, latam unius & dimidii, altam, ut capite eius summitatē tangeret. Fenestrenulas hæc duas habuit palmæ latitudinem referentes. Nihil insuper uidebas, præter humilima scabella, quibus haud dubie pro ceruicalibus utebatur. Hæc adscripsimus ob eam causam, quod hætenus non uidimus adnotata ab his, qui uitam eius uiriteris mandarunt. Quamuis Henricus Lupulus Canonicus Beronensis homo plane doctus nihil pene omiserit. Eius libellum prope diem in lucem dabimus.

Nicolaus.
Syluanus
Eremita.

Henricus
Lupulus.

TVGL
VM.

VII.

Vgiū ab antiqua Heluetiorum gente creatum,

Gens ferri, populusque acer, gens sueta laboris,

Semper in arenti iuuenes exercet arena.

G 2 Terra mi/

Terra minor reliquis, sed non tamen infima uirtus,
 Dura manus bello, nullo perterrita casu,
 Stát, uelut à rapido quercus non mobilis Euro
 Vápulat, instructáq; ignara phálange reuelli.
 Facta patrum ostendút, & monstrant tépora nostra
 Tuginos acres, & libertate celebres,
 Sollicitosq; sui, natoq; ad bella Cãmillos.
 Huic sunt à tergo colles, sed dextera pinguí
 Rure uiret, frontem nitida lacus abluít unda.

Tugium. a ¶ Tugium ab antiqua.) Tugiũ, uulgo Zug, oppidulum est, cuius
 frontem cingit lacus, tergum & sinistram monticuli, dextram campi
 nō mediocriter fertiles. Memini a maioribus me audisse, lōge quon-
Subsedit dam fuisse amplius, q̃ sit hodie, sed unam eius partem ob lacū infidi-
pars Tugij. antem subsedisse. Extra muros parū admodū habet imperij. Homi-
 nes producit mire formosos, & acres. Tuginorum meminit Strab. li.
 iij. & vij. ubi ait, de Cimbris loquens. Cumq; constatas latrocinij
 opes longe suis ampliores esse uiderent, in Heluetios se contulisse. Et
 ex eis præcipue Tigurinos, & Tuginos sollicitasse. Vniuersos uero de
 leuere Romani &c. b ¶ Acer.) fortis. Ver. Arma acri facienda uiro.
 c ¶ Stat.) Comparatio. d ¶ Euro.) uento, quouis. Species est pro
 genere. e ¶ Vapulat.) Percutitur, impellitur. f ¶ Phalange.) ordi-
Pbalanx. ne. Quid phalanx proprie sit, his uerbis Q. Curtij clarum uidetur.
 Ipsi phalangem uocant peditum stabile agmen. Vir uiro, armis arma
Camillus. conferta sunt. g ¶ Camillos.) fortes sicut erat Camillus, qui urbe a
 Gallis Senonibus capta ad capitolium usq; a tergo eos subito aggres-
 sus adeo cecidit, ut omnia incendiorum uestigia (prius enim urbem
 totam igne consumpserant) Gallici sanguinis inundatione deleteret. Vi
 de Liui. li. 5. Deca. 1. & Flor. Epit. 1. & Plutar. Poeta elegantia gratia nu-
 merum mutauit, quemadmodum etiam Hiero. lib. 1. contra Iouinia.
 Claudias, & Cornelias dicit.

Tu quoq;

V quoq; Limāgiana graui gens indyta bello, GLAREANA.

Et libērtatis uindex, temeraria Rheni VIII.
Bella teris gladio, diro ſq; exploſa Ty-
rannos.

o Culminēq; eductas in ſydera diruis arces.

Plurima maiorum tibi ſunt exempla tuorum.

f Aſpicē diſſecto Vēſenia pergama muro, Veſenia.

Quid patres potuere tui, te æquare labores

o Maiorū pūlchrum eſt, demptaſq; ulciſcier umbras.

b Sunt tibi in æthereo duo nūmina maxima cœlo,

i Indytus effugiens noctem Fridolinus opacam,

k Hillarion Gallus, Pictonæ gloria gentis,

Sæpe uocanda tibi, ſæpe in tua uota petenda.

a ¶ Tu quoq; li.) Glareana pagus totam ditionem ſuā denominat, Glareana.
inter montana iacet altiffima. Ingenia feliciffima profert. Quod qui/
dem facile poeta noſter comprobāt, & Arbogaſtus Strub cognomen, Arboga/
to, qui, dum in uiuis eſſet, nō mediocrē decus fuit Academia Viennē ſtus Strub.
ſis. Conradus item Fonteius Veſenius. Adulſcentes autem q̄pluri, Conradus
mi, quos nihil ambigo ſi pergent, uti cœperunt, nō parum ſuæ patriæ Fonteius.
ornamēti allaturum eſſe. b ¶ Limagiana.) Glareana, a Limago, qui
apud Glareanos oritur. c ¶ Libertatis uind.) Exploſit enim Tyran/
nos, & arces, quas ſeptem habuit, diſſecit. d ¶ Eductas in ſyd.) Hi/
perbole. Ver. Fluctuſq; ad ſydera tollit. e ¶ Aſpice diſſecto.) Pugna
ſignificat Nephelinā, in qua hi populi contra Glareanos ſuos miſerūt
exercitus. Scaphuſiani, Chimopolitani, Chiburgij, Doggij, Cellanij
ad lacum Venetum, Campocanini, Dux Auſtriæ, Domini ex Tor/
berga, Rappenuſij, Grunigenſes, Vgnenſes, & Veſenij. Ceciderūt ex
hoſtibus in ea pugna tria millia, præter eos, qui in lacu Veſenio ſunt
ſubmerſi. Hanc quidem, ut præcipuā, Poeta noſter carmine Heroico
deſcripſit, ſuo tēpore æditurus in lucem. f ¶ Veſenia perg.) Mœnia

Vesensj. Vesensj oppidi nunc desolati, uulgo uuesen. g. ¶ Pulchrum.) Imo pulcherrimum. Non enim est, quod magis dedeceat, q̄ degenerare a suis, ubi quid ab eis optime, & cum uirtute gestum est. h. ¶ Numi-
 Sanctus Fri na.) Patroni. i. ¶ Inclytus effug.) Fridolinus in Hibernia natus di-
 dolinus. citur e stirpe generosa, ac prædiuite. Patria relicta urbem petijt Picta/
 uensem diuertens ad Diui Hilarij basilicam. Mansit illic tamdiu, do/
 nec uisione monitus est ab Hilario, ut inde abscederet. Venit itaq; lon-
 gissimo itinere ad Insulam Rheni, in qua hodie Sacconium oppidulū
 est. Ibi plurimis annis in dei seruitio peractis obdormiuit. k. ¶ Hil-
 larius. lation Gallus.) Præclarus hic fuit Theologus, & episcopus Pictauien-
 sis. De quo lege Hiero. in catalogo illustrium uirorum.

BASI/
 LEA.
 IX.

Auriacas arces, Augustaq; limina Rheni
 Heluetiæ muros, & inexpugnabile uallū,
 Quo pede dicēdi, quo plectro, quæue ca-
 mcena

• Sat digne extollam: nōn si mihi Tullia uerba
 f. Delius inspiret, musisq; ad transtra uocatis,
 Tantillum laudis possem. salue optima mater
 s. Indigēnis Basilea tuis, urbs indyta fama,
 b. Vrbs Troia, Thebisq; & multis notior astris,
 i. Tota quidem splendes, & tē tibi pulchrior ipsa es,
 k. A plāta usq; caput, tu nostri portus apexq;
 Imperij, tu totus honos, non indiga laudis
 i. Fūcata, semper studiorum dulcis alumna,
 n. Māssiliam referens, dōctasq; Academia Athenas.

Basilea.

a. ¶ Rauriacas arces.) Basilea urbs episcopalis præclara, & ampla,
 omnibus modis ita cōmendabilis, ut parē inueniri facile, haud cre/
 dam. Situs est nāq; iucundus, longus & oculis mirifice blādiens un/
 diq; prospectus, ædificia magnifica, tēpla atq; monasteria multa, dul/
 cissimi fontes, cœlum saluberrimū, mira omniū rerum exuberantia.
 Rhenus

Rhenus urbem determinans, ponte tamen iterū cōnexam. Homines
 ciuiles, Respu. optime instituta. Et, quod erat initio dicēdum, Vniuer/
 sitas erudita, a qua nō mediocrem laudem obtinet apud exteros. Sed
 nec minorē ab arte impressoria, ut ex qua innumeri tam boni libri, tā
 elegantes, tam repūrgati ab omnibus mendis, tāq̃ reipu. Christianā
 cōducibiles in lucē iam nō multo ante prodierūt, & quotidie prode/
 unt. In qua quidē re ERASMVS ille Rōterodamus uir ex omni æuo
 incōparabilis, & rei cōmuni Christianā (nihil enim dubito) natus,
 haud quāq̃ sua laude fraudandus est, utpote cuius op̃era effectum, ut
 pleriq̃ hi libri cū exhibitū sint, tum emendatiores, conspicuiq̃ magis
 exhibiti. Beatus aut̃ Rhenanus quantū in hoc negotio laborū impen/
 dat, uel orbi cognitum. Hunc equidē hominē cōmendarē pro doctri/
 na singulari, pro linguarū cognitione, pro instigandi studio ad bonas
 literas, & sacram Christi philosophiam, pro candore, pro humanitate,
 & probitate, ac deniq̃ pro exactissimo iudicio in re literaria, nisi id fe/
 cisset iam olim fama, qua per totum pene Christianum circulum eius
 nomen defertur. Habet hæc urbs etiā indigenas, a quibus plus q̃ illu/
 stratur. ut Berū Theologum, Amorbachios trilingues, Copum alte/
 rum nostri temporis (ut Erasms inquit) Hipocratē. Percussit autem
 fœdus perpetuum cū Heluetijs ob defendendā, & iustitiam, & liber/
 tatē. Superius quoq̃ de hac diximus. Nomen habet regiū. βασιλεύς
 enim rex est, βασιλεία regnum. b (¶ Augustaq̃ li.) Allusio ad Au/
 gustam ueterem. c (¶ Muros.) In Heluetiā enim pene finibus est.
 d (¶ Non si mihi.) Hoc dicit, Etiam si Apollo Ciceronis mihi infun/
 deret eloquentiam, & Musæ labori meo adlisterent, tamen ne mini/
 mū quidē laudis efferre possem, prout Basileæ requirit magnitudo.
 e (¶ Delius.) Apollo, a Delo insula maris Aegæi. De qua Ver. lib. 3.
 Aene. f (¶ Ad transtra.) Ad labores, ad opus nostrū. Transtra sunt
 nauium tabulæ, in quibus sedent remiges. Ver. Præcipientes uigilate ui/
 ri, & confidite transtris. g (¶ Indigenis.) Incolis. Indigena opponitur
 aduenæ, significatq̃ inde genitum. h (¶ Vrbs Troia.) Troiam Ho/
 mer. & Ver. cecinerūt. Thebas Stathius. i (¶ Et te tibi pul.) Superla/
 tio. Qui. Iam se formosior ipse est. De Adonide. k (¶ A planta usq̃
 caput.) Adagium. Eo utimur rem totam significantes. l (¶ Fucata.)
 id est adumbrata uerborum lenocinijs. m (¶ Massiliam.) ciuitatem
 Narbonensis Galliæ. Respicit Poeta nimirum ad hoc, quod Strab. di/
 cit de Massiliensibus lib. viij. Eos uidelicet rem urbanam per optima/
 res, & Aristocratiam regentes, omnes legum æquitate superasse.

Doctasq̃

Erasms
Roteroda/
mus.Beatus Rhe/
nanus.Ludouicus
Berus.
Amorba
chij.
Copus.Delius.
Transtra.Indigena.
Aduena.Prouerbiū.
Massilia.

n ¶ Doctasq; Acade. Athe.) Vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, atq; in omnes terras distributæ putantur. Inquit Cice. pro L. Flacco. Ibi dē Massilia cōmendat magnopere.

FRIBVR
GVM.

X

Entis Auentinæ decus, & suprema potestas,

Gloriæq; illustris, Franciæq; præcella Friburgum,

Ausim num tenui laudes tibi fundere filo:

o Illotis manibus, citharæq; sonante ululatum?

e Sed iubar excellens, magnarum cūria rerum,

r Parce humili plectro, bellī memorabile fulmen,

s Irāscensq; Aries muris, obiectaq; moles

b Ordinibus, uolitansq; hosti cātapulta furenti.

Sedula Bertoldi Ducis alti cura Zeringi

Te, uelut Arctopolim, fatis felicibus urbeis,

Aedificarat, ubi hos squalenti uiderat ora

i Collicolos, loca nascendis aptissima muris.

Friburgum
Auenticū.

Petrus Falco.

Auentinū.

Adagium.

a ¶ (Gentis.) Friburgū nostrū idem Princeps condidit, qui & Arctopolim, sitū est in ultima pene Heluetia occidentē uersus, urbs munita non tam hominū operis, q̃ natura loci. In mōtis enim radicē ad surgit, cui subest amnis Sana. Superne cacumine montis protegit, in primis uero prudentiū uirorū cōsilio. In quibus tamē Falco eques auras, & maior hoc tēpore Præfectus facile primas tenet, cuius equidem mentionē eo facio lubentius, quod & doctus est, & eloquens, quodq; tam unice Glareanū nostrū amat, omnesq; doctos, ut uel hinc liceat hominis conijcere prudentiā. b ¶ (Auentinæ.) Friburgū Auenticū dicūt hac de causa, quod sit Auentini oppidi capitis olim (teste Cornel. Tacit. in. xvij.) Heluetiorum colonia. Eius & Prole. li. ij. meminit. c ¶ (Procella.) obstaculū cōtra Franciā. d ¶ (Illotis ma.) Prouerbiū aliter dictum in eos, qui uel audacius, uel parum instructi rebus his, quibus opor

quibus oportuit, negociū inuadunt. e ¶ Curia.) Appositio. Curia Curia.
 locus est, ubi senatus reipu. curam, a qua & nomen usurpat, gerit. Ci-
 cer. Extincto enim senatu, deletisq; iudicijs, quid est, quod dignū no-
 bis aut in curia, aut in foro agere possimus. f ¶ Belli memora. ful.)
 Ita Scipiones quoq; duo belli fulmina ab Ennio nuncupantur.
 g ¶ Irascensq; Ari.) Aries machina bellica, qua ueteres muros diru- Aries.
 ebant. Tribuit rei inanimata affectum, cum dicit irascens. h ¶ Ca- Catapulta.
 tapulta.) Catapulta iaculum celere, uel sagitta secundū Nonium.
 i ¶ Loca nascēdis ap. mu.) Locus em̄ is accommodatus urbibus ex-
 truendis, quem natura etiā ad tuendum formauit.

Rbs Treueri soror, & Romæ Salodo- SALO-
 doria prisca DORVM
 Aut æqua, aut maior natu, quam scin- XI.
 dit & ambit

- c Cultus Arar, cui sunt sacris Thebæa sepulchris
- d Corpora, quæ quondam è Nilo Mēphitic⁹ Heros
- Duxit in hoc Vrsus cœlum, dum uita manebat.
- e Martyriū ut pālmam, & dignos Heroë triumphos
- Acciperent omnes pro chari nomine Christi.
- Accipe quod uolui breuiori dicere uersu.
- f Vrsinū seruas morem, fortissima bello
- Pectora habens, nullōq; unq; perculsa timore,
- g Ut Romam factis imitere, æquēsq; sororem.

a ¶ Vrs Treuiri for.) Si ciuitatibus laudem parit uetustas, nullam Salodori.
 uel Galliæ, uel Germaniæ dicere ausim, exceptis Treuiris, quæ parem
 cum Salodoro nostro cōmendationē mereatur. Ferunt enim conditū
 esse, nō multo post Abraami tempora. Visunt hodie argumēta anti-
 quitatē plane indicantia. Situm est ad Ararim nostrū, contentū plani-
 cie, ualidissimis cinctū mœnibus. Viris præstat huiusmodi, ut a qui-
 bus in prælio animū concipias uel ignauissimus. b ¶ Soror.) Treui-
 rim, & Salodorum sorores uocat, quod ijs simul fuerūt temporibus,
 H cū nullæ

Vrsus cū so
cjs suis.

cum nullæ adhuc aliæ ciuitates uel per Galliam, uel per Germaniam
forent extructæ. c ¶ Cui sunt sacris Theb.) Nam Vrsi, & sociorum
eius, qui ex Thebat de Aegypti cū Diuo Mauricio proficiscentes, post
Mauricij martyriū Salodorū uenerunt. Ibi tum Præses erat Hirtatus
nomine. Huic a Maximiano Imperatore cōtinuo mandatum, ut san-
ctos uiros uel ad idololatriæ cultū adigeret, uel tolleret e medio. Ve-
rū hi firmati in Christo cunctis præ ipso contēptis martyrio coro-
nati sunt. d ¶ (E Nilo.) ex Aegypto, cuius fluuius est Nilus.

e ¶ (Memphiticus.) Aegyptiacus. De Memphi supra dictum.

f ¶ (Palmam.) uictoriam, cuius palma signū est. Ratio datur a Gell.
li. iij. g ¶ (Vrsinū ser. mo.) Apostrophe ad ciuitatē. h ¶ (Aequēsq;

Treniris. sororem.) Treuirim. De qua Ausonij uerba subscribam.

Armipotens dudum celebrabere Gallia gestis,
Treuiricæq; urbis solium, quæ proxima Rheno
Pacis ut in mediæ gremio secunda quiescit,
Imperijq; uiros quod alit, quod uestit & armat,
Lata per extensum procurrunt mœnia collem,
Largus tranquillo perlabitur amne Mosella,
Longinqua omnigenæ uectans commercia terræ.

PROBA/
TOPO/
LIS. al^s
Scaphusia.
XII.

a Vbticēam ne tuos o Scaphusiane labo-
res.

Conspicuum Heluetiæ sydus, bene di-
gna camcenis

Gloria Teutonicæ germano in littore terræ.

Vtilis & bello, uincendōq; utilis hoste.

Quam propius liquidī facies nitidissima Rheni:

b Alluit, hic rapidus refluyente in gurgite uortex

c Cernitur, Euripum referens, Scyllæq; uoracis

e Latratus, hic undā alti de uertice montis

Lapsa ruit præceps, sterilem q; eructat arenam

In circum, sursum q; uolans portendere nubem.

Aut nebulæ speciem, & cœlum pulsasse uidetur.

Subticeam.

a ¶ Subticeam ne.) Scaphusiam a scapha dictam, nō ab oue, (Quis
 ufus iam sic obtinuerit) supra retulimus. Sita est ad Rhenum in litto-
 re Germanico, Heluetiæ tamē ponte coniungit. Omnium rerum mire
 exuberans, nec postrema in Helueticis urbibus siue pace, siue bello.
 Eo autem territorio complectitur, cuius nec Bacchum pœniteret, nec
 Cererem. b ¶ Hic.) Sub Scaphusia circiter mille quingētos passus.
 c ¶ Euripum.) Euripum significat, qui pars maris est inter Phocidē
 Bœotia partē, & Euboeā insulam, cuius meminit Strab. li. ix. & Pli.
 li. ij. Et quorundam tamen, inquit, priuata natura est, uelut Tauromi-
 nitani Euripi sapius, & in Euboea septies die, ac nocte recipiatis, tā
 rapida cōuersione, ut quemdam modū Autor est Pompo. Mel. lib. ij.
 uentos, ac etiam plenis uelis nauigia frustretur. d ¶ Scyllæq; uo.)
 Iustinus Historiographus de Scylla sic scribit. li. iij. Vndarum porro
 in se concurrentiū tanta pugna est, ut alias ueluti terga dantes uorti-
 cibus in imum desiderare, alias quasi uictrices in sublimē ferri uideas,
 nunc hic fremitū feruentis æstus, nunc illic gemitū in uoragine desi-
 dentis exaudias. e ¶ Hic unda.) Descriptio hæc tam aperta est, atq;
 dilucida, ut nulla penitus explanatione sit opus.

Scaphusia.

Euripus.

Scylla.

 ABBA,
 TIS CEL-
 LA AD,
 DITA
 PARS.

Ardā uenis, sed grata meo Cellana iu-
 uentus
 Concentu, fidibusq; istis, plebs aspera
 cultu,

- Contēptrixq; animæ, molesq; obiecta periclis
 b Suanorum, cui quanq; alti sunt ardua montes
 Pergama, stat fortis pro duro dextera muro.
 c Est tibi simplicitas prudēs, moderata potestas,
 b Et quo nil maius, iusto moderamine ferrum.
 Te quoq; quis cultuū Dei, pietatēue maior?
 c Claude meum carmen, pōtiusq; eris ultima stellas
 Inter maiores, quā prima minoribus astris.

 Abbatis
 cella.

a ¶ Tarda uenis.) Abbatis cella pagus oppidū modis omnibus rei
 præsentans totā ad se attinentē plagā denominat. Intercluditur mon-

H 2 tibus. Re/

Difficile ho-
mini Chri-
stiano bel-
lare iuste.

Conclusio.

tibus. Recepta in numerū partiū Helueticarū. Anno. M. D. XIII. A Poeta uero addita est, posteaq̃ reliquas partes iā descriplerat. Qua- re dicit. Tarda uenis. b ¶ Cui quanq̃.) id est quanq̃ mōtibus al- tissimis est circūducta, tamen in his quasi parum cōfidens, dextra for- titudinē exercet. c ¶ Simplicitas prud.) Nihil poterat aptius cōiun- gere, q̃ cum prudentia simplicitatē. In hac nanq̃ sinceritas est, in illa boni & mali, & inter se utriusq̃ discretio. d ¶ Iusto modera. ferrū.) Res omnino difficilis homini Christiano inuenire causam, qua iuste belligeretur, quod tota euangelica doctrina, omnis institutio apostolica nihil aliud doceat, q̃ pacē, & charitatē. Vnde magnā tribuit Abbatis cellanæ iuuentuti laudem, quod bellū non ineat, nisi iustum. Id quod tum fecit, dum Tyrannidis impatientia, nō multos ante annos iugū insolentissimi domini excussit iustis causis mouentibus, aliquot impe- rialiu ciuitatū copijs graui pugna superatis apud uiculum, quē Loch cognomināt. e ¶ Potiusq̃ eris.) Eleganter cōcludit Abbatiscellam admonens, uelit potius esse inter Heluetiæ partes (quas angulos uul- go dictitant, nec sine ratione) prastantiores ultima, quam inter infe- riores prima.

a

Aec mēa Musa humili uisa est prompsit
se camœna,

b

Histōriam libans, summas uix tangit
aristas,

Veragri
Seduni.
Leopontij.

c

Sed neq̃, quid Vēragri possint, acerq̃ Sedunus,

d

Et Leopontini, gens ægōcerotide pēlta

e

Bellipotens, cecini, tria quæ per fœdera iuncta est.

f

Rheticāq̃ arua tenet, Sāctiq̃ potentia Galli,

g

Durgea quid felix possit, quid Doggia castra

h

Fortia, quid uallis quæ nomen ab ansere sumpsit.

i

Hæc mea posteritas celebret, chariq̃ nepotes,

k

Tum, quæ plura uides, nostro non congrua plectro

l

Subnotet, & partes singulatim explicet omneis.

Tota mihi

Oppidum
sancti Galli
Durgea.
Doggi.
Vallis an-
serina.

Tota mihi cantanda fuit, mea musa recusat
Hoconus immensum, uolui tamen illa referre.

a (Hæc mea Musa.) Culpā omnē, quod nō descripserit Sedunos, & Excusatio.
Leopontios socios Heluetiorum. Durgeos, oppidum ad S. Gallum,
Doggios, & Sanacafam ditionis Helueticæ, in Musam Poeta reficit,
posteris id quaecumq; futurū sit negociū cōmittens. b (Historiam
libans.) breuiter attingens. Libare est leuiter gustare. Ver. Et flumina Libare.
libant. c (Veragri.) De his superius dictum. Quidā eos appellāt Veragri.
hodie Ad S. Mauriciū. d (Aegocerotide.) patronymicū pro possesi Aegoceros.
suo. Ea gens capricornū habet in insignib⁹, q. Græce dicit αἰγόκερος.
e (Pelta.) Pelta scutū breuissimū est in modum lunæ iam mediæ in Pelta.
quit Ser. Poeta pro insignibus ponit. f (Tria quæ per fœde.) Allu
sio ad hoc quod uulgo dicunt. Die drii punt. g (Sanctiq; poten. Oppidū ad
Gall.) Oppidū uocat ad S. Gallū pulchrū, opulentū, & populosum, S. Gallū.
ob negociationē (byllo nāq; uictū quæritat) multis cognitū gētibus.
De quo, etsi propter res innumeras foret celebrandū, parcius dicam,
quod Ioachimus Vadianus eius alumnus ipsum elegātissimo carmi Ioachimus
ne illustrauit, uirtalis in omni doctrinarū genere, ut quē uel doctissi Vadianus.
mis quibusq; opponeres, adeo humanus, ut nesciam, an humanius
quicq; unquā senserim. h (Quid uallis.) Poeta uulgi opinionē se, Sanacafa.
cutus dicit uallem hāc nomē habere ab ansere, Salgans etenim uocat,
cū uere nomine lingua Rhetica Sanacafa.

• Fœtā armis regio, fœcundōq; indyta partu,
Et semper crescens populus, patiensq; laborum,
b Fœrmicæ uelut Aeginæ, quas crescere in auras
c Aeacus aspexit, releuamen plēbis ademptæ,
d Myrmidónasq; uocat, nec origine nomina fraudat,
e Gēns nimiū potum exhorrens, gēns dedita sacris
f Relligione uiret, tōta est affabilis, alto
g Amne sitim leuat, & uictū contenta minuto est.
h Fidum iter ostēdit plebs officiosa, per Alpes
i Tūta uia est, atq; à laqueis defensa latronum.

HELVE
TIAE
LAV,
DES.

H s Nulla hic

Nullæ hic insidiæ raptorum, nulla tyrannos
Arx fouet, & nullam rimet hic mercator eremum.

**Laudes
Heluetiæ.**

a ¶ (Fœta armis re.) Laudes colligit Heluetiæ. Vbi quidē candidum lectorē uelim admonitū, ne si quæ obueniēt moribus hodiernis Heluetiorū cōtraria, statim mēdacijs Poetā insimulet, nā de ueteribus, hoc est maioribus nostris rem potissimū uult intelligi, per quos imperiū nostrū adauctum est. Non em̄ nescit, quantū hodie alienā ab illa priore uitam agāt Heluetij, neq; id semel apud nos deplorauit. b ¶ (Formicæ uelut agi.) Similitudine fabulosa, sed decentissima ad crescentē

Aegina.

hunc populū indicat. Fabulā lege apud Oui. li. viij. Meta. c ¶ (Aeginæ.) Insulæ Atticæ ubi regnauit Aeacus. d ¶ (Crescere in au.) Mutari in homines. e ¶ (Plebis ademptæ.) scilicet peste a Iunone immixta.

Myrmidones.

f ¶ (Myrmidonalsq; uo.) Aeginēses, inquit Strab. lib. viij. Myrmidonas appellatos, nō quomodo in fabulis canit, ut ingente inualescēte pestilentia formicæ Aeaco precante in homines uersæ fuerint, uerum quia formicarū more terrā fodientes ad petras trāsportarēt, ut agri colendi materiā haberēt, fossasq; incolerent, ne latericiā facere, atq; adificare cogerent. Formicæ Græce dicuntur *μυρμικæ*, unde Myrmidonū appellatio: g ¶ (Gens nimīū po.) Sciens nimīū Plinianū hoc. Cicu-

Vinum.

ta uenenū est homini, cicutæ uinū. Quasi dicat Vinū citra modum sumptū uenenū esse præsentiissimū, quū ueneni sit uenenū, Sic Politianus Pli. legit in Miscella. In primis aut̄ illud Pauli. *μη μεθύσκειτε οίνον*, & *ὅτι ὁ κύριος ἡμεῖς*, h ¶ (Gēs dedita sã.) Mirum quantū simplicitas in

**Religiosi
Heluetij.**

Christiano hoīe cōmendetur, atqui tā simplices Heluetij, ut etiam ab Erasmo sint ab ea uirtute cōmendati, consentaneū igit̄ uero ipsos nō admodū male Christianos esse, & proinde religioni q̄ maxime addi-ctos. i ¶ (Tota est affabi.) humana erga peregrinos, sic em̄ intelligiē. Qua qdē in re nescio, an sit alia gēs præcellētior. k ¶ (Et uic. cō. mi.)

**Heluetij hu-
mani erga
pēgrinos.**

**Cibus sim-
plex.**

Pro laboribus minuto, neq; delicato, sed simplici, de qua re ita scribit Chrysost. Vilis enim mēsa, & tenuis sanitatis mater est, & eā p̄pterea medicorū pueri ita nominauerūt, nō saturari quidē uocātes sanitatē. Cibi nāq; penuria sanitas est, minus uelci, sanitatis matrē appellātes.

**Heluetia
tuta.**

l ¶ (Ostendit.) scilicet peregrinis. m ¶ (Tuta uia est.) Id quod non tam apud nostros est cōmuni uerbo celebratū, quam apud externos, quo dici solebat. A deo tutam Heluetiam, ut auro ne publice quidem gesto struerentur insidiæ.

O nimum

Peroratio
cū admoni-
tione.

a Onimiū felix patria, ó dignissima laude,
Si, quod maiores duro peperere labore,
b Imperium serues, librāmq; sequare bilancem
c Virginis Astrææ, timeat sua dona Cūpido,
Imperium pia simplicitas regat, & bona uirtus.
f Iura ferat senior, uenabula læta iuuentus
g Dura acuat, subigatq; ferox in cote sārissas.
Papa tibi, & Cæsar, duo lumina maxima mundi,
Ante oculos sunt, solem illum, hunc dicito lunam.
Papa caput mundi, uerus pater Urbis & orbis,
Sol uerus, reliquas stellas illuminat omneis.
Præcipue lunam, quæ cætera lumine uincit
Sydera, ceu superat reliquos molimine reges
Magnanimus Cæsar, belli inuiolabile fulmen,
Totius orbis apex, hominūmq; suprema potestas
A Christo positus, cui longo seruiet æuo
Sol oriens, solq; occiduus, polus auster, & arctos,
i Hōs sequere authores, rerum dominosq; patresq;.

Papa.

Cæsar.
Max. Aen.
milianus.

a (Onimiū felix.) Peroratio adhibita admonitione. b (Librāq; sequare bilancē.) Allusio ad Iustitiæ imaginē, uti hodie pingitur. c (Virginis Astrææ.) Iustitiā antiquitus uocabant Astræam, eāq; Astræa. scribūt, ut apud Oui. legi lib. i. Meta. terras reliquisse postq; a uitijs hominū sunt occupata, atq; in cœlum migrasse. Quod quidē Lactā- Ambitio & tius ille Firmi. ait li. 5. nō pro poetica fictione, sed pro uero habendū. Avaricia re- Rationem licet ab eodem inquiras. d (Cūpido.) optime dicit, gna subuer- timeat. Nam nihil nostræ patriæ potest accidere pestilentius, q̃ pecu- unt. niā nimia cupiditas. Et hæc est alterum e duobus, quæ omnē temp. subuertūt, alterum ambitio. e (Iura ferat se.) id est Senior rempub. euret. f (Venabula læ.) id est luvētus tractet arma, quemadmodū Romulus.

Romulus. Romulus primus rex Ro. remp. suam instituit, ut uidelicet iuuetus in equis, & in armis, ut Flor. ait, ad subita bella excubaret, senes penes respu. esset, quos quidē ex autoritate patres, ob ætatem senatores uo-

Adagium. Innuit aut Poeta prouerbiū, quo dici solet. Facta iuuenū, consilia mediocriū, uota senū. g ¶ Subigatq. ¶ Ita Ver. Subigatq. in cote

Sarissæ. h ¶ Sarissas. ¶ hastas oblongas, quales Macedones ferre olim soliti sunt. i ¶ Hos sequere au. ¶ Sequendi eatenus sunt & Pa-
Quatenus sequēdi Pa- pa, & Cæsar, dū nihil nec iubent, nec imperant, quod displiceat Chri-
pa & Impe- sto. Quod si secus sit, haud quāq. obsequendū. Imo uero semper ha-
rator. bendum in pectore. Plus nos debere deo, q̃ hominibus. Aliquoties nāq. populi simplicitas in hac re perniciosissime seducitur.

Omnia ad exemplum maiorum pende tuorum,

Omnia perspicienda tibi, tu discito Romæ

a Crescentis mores, tetricos imitare Catones,

b Aenēadasq. duces, Dēcios, fidosq. Camillos.

c Fābritium, Cūrium, & contrācto poplite Codem,

f Innumerosq. alios, quos cōmemorare molestum.

g Brūtus erat nobis, Vro Guilielmus in aruo.

b Assertor patriæ uindex ultorq. Tyrānnū,

i Sic rogo Scipiādæ sint nunc, fideiq. stupendæ

k Attiliū, sit qui pacem Pyrrho esse negandam

Appius admoneat, tu regna æneia fixo

Contemplare animo, nec gesta illa indyta temne,

m Quin propius sequere, & uestigia semper adora.

Guilielmus
Tel. Helue-
riorū Brui-
tus.

Duo Cato/ a ¶ Tetricos Cato. ¶ graues, & seueros. Duorū Catonū, senioris, cui
nes. nomē Censorio, & minoris, cui cognomen Vticensi, grauitas, pariter

atq. integritas uulgo celebratissima quondā fuit, adeo, ut e coelo de-
missi dicerentur, ut bellum cum uitijs gererēt inquit Erasmus. Vnde
Adagiū sumptū. Tertius Cato, in uiros impedio tetricos. b ¶ Aene-
adasq.

adasq.) Romanos ab Aenea descēdentes. c ¶ (Decios.) Et pater, & Decij duo.
 filius pro salute publica se deuouerunt. Ille in bello Latino. autore
 Liui. li. 8. Deca. 1. Hic in bello aduersus Vmbros, Hetruscos, & Sam-
 nites, quod idem testat. li. x. d ¶ (Fabricium.) Hic Consul fuit Ro. Fabricius
 omniū suo tēpore gloria, & rebus gestis maximus, sed in primis fru- Consul.
 galitate cōmendatus, in tenuissima nāq; suppellectili Samnitum, qui
 tum hostes erant, munera contēpsit. Et Thimocharē, uel ut alij, Niciā
 pro necando Pyrrho Epyrotarum rege, contra quē Fabricius tum in
 armis erat, pecuniā petentē, Pyrrho remisit. De hoc & Valeri. Max. &
 Gell. meminerūt. e ¶ (Curium.) Dentatū intelligit, qui hoc parauit Curius Den-
 cognominis ab eminentiori dente. Exactissima frugalitatis norma di- tatus.
 citur, & fortitudinis perspectissimū specimē a Valerio li. iij. de eodem
 lege Plutarchum, & Cornelium nepo. f ¶ (Contracto po. co.) Is & Cocles.
 claudus fuit, & unoculus, quæ quidē uitia tulit ob fortitudinē. Mirar-
 bilis fuit eius uiri pugna pro ponte sublicio, ubi unus tot milibus ar-
 matorū tādū resistit, dū a tergo pōte interciso in Tyberim se demisit,
 atq; ad suos tranauit incolumis. Eius uirtutē multi autores comme-
 morant, ut Valerius, Cornel. nepos, Liuius, Florus, Seneca, Gellius.
 g ¶ (Brutus erat no.) Gulielmus Tell. Brutus fuit Heluetiorū, nā uti Gulielmus
 Brutus Romanæ libertatis fuit uindex, & custos, ita Gulielmus Hel- Tel. Brutus
 ueticæ. lege de Bruto Plutarchum. Valeri. li. 5. & Cornelium nepo. & Heluetiorū.
 Liui. li. 1. & 2. Decad. 1. h ¶ (Tyrannū.) Syncope. i ¶ (Scipiada.) Vi
 ri fortes, qui patriā augeāt, sicuti Scipiones Romanū auxerunt imper-
 rium. k ¶ (Atilius.) Atilius Regulus intelligit, cuius fidē Cicero sa-
 tis superq; explicat in. 1. & 3. li. officiorum. l ¶ (Sit qui pacē.) Cornel.
 nepos in hac uerba scribit. Cum de pace Pyrrhi agerē, & gratia po-
 tentū per legatū Cyneā precio quærerē, senex & cæcus lætica in se-
 natum latus, turpissimas condiciones magnifica oratione discussit.
 m ¶ (Quin propius.) Stathij carmē ad finē Thebaidos paulū immu-
 tatum. Concludens autē Poeta monet Heluetios, ut semper in oculis
 habeant Romanos priscos, qui fere nunquā bellū gesserunt, nisi cau-
 sam haberēt iustissimam, & cum hoc, quicquid ad uirtutes attinebat,
 omnibus neruis obseruarūt a recto rarissime discedentes.

OSVALDVVS MYCONIVS LVCERNANVS

S. D. STEPHANO SVO FERRARIO.

HAbes mi Stephane, quod multis à me petijsti flagitijs.
Pro uiribus ego sum annis, ut omnia essent quam emē
datiss. Siquid uero occurret uel tibi, uel alijs non admodū ex/
politum, prudentis est boni cōsulere. Respice atq̃ meam, re/
spice tempus breuissimū, quo ad bona studia perueni, & mi/
raberis me potuisse, quod uides. Si posthac tale quidpiam in
manus sumpsero, efficiam, ut nō possit displicere, bonis & do/
ctis inquā. Tu interea uale, & me cum D. Iacobo, & Io. Glo/
thero redama, uos enim in primis colo. Tiguri. xi. Calend.
Febru. Anno. M. D. XIX.

IN GLAREANI CARMEN DE HELVETIA,

AC PANEGYRICON VRBIVM CON/

FOEDERATARVM OS. MY/

CONII LVCERNANI

COMMENTARIO,

RVM FINIS.

IOANNI CAESARIO IVLIACENSI, PHY/
sico, mathematico, & medicinæ doctore, Græ/
cæ Latinæq; linguæ apprime docto,
Henricus Glareanus Heluetius
Poe. Laureæ. S.

Gaudere plurimū soleo, suauissime præceptor, quo/
ties in mentem uenit (uenit autem sæpe) tui memoria,
cumq; à te, à te inquam homine doctissimo, græcarum
literarum elementa cupidissime didicisse recordor, incre/
dibile est, quantum triumphem, quantum later. Vt au/
tem aliquam tibi gratiam, quemadmodum grato disci/
pulo congruum erat, rependerem, uolui tibi meum, de
Cæsaris Max. Aemiliani laude, carmen, quod Agrippi/
næ in conspectu principum Germaniæ, coramq; Cæ/
saria maiestate, nō sine gloria (absit uerbo inuidia) mul/
torumq; hominū ammiratione treis ante ānos ad Do/
rium Tonū demodulatus sum, dedicare. Confiteor ta/
men ingenue me longe uinci à tali principe, cuius ego
ne quidē umbrā assectari ualeo scribendo, sed quæ
potui feci, quid enī ultra, quā possum, fa/
cerem? Vale felix, bonorum studiorū
decus. Basileæ, Anno domini.

M. D. XIII.

I :

ADDIVVM MAX.

AEMILIANVM ROMANORVM IMPE/
RATOREM SEMPER AVGVSTVM
HENRICI GLAREANI HEL/
VETII POE. LAV. PA/
NEGYRICON.

Nclyte Romulidũm Cæsar, quem sum-
ma tonantis

Maiestas mũdo statuit pietate uerendũ,
Præfecitq; unũ diuina potentia rebus

Qui secum placide spaciosum temperet orbem,
Quod tua me pietas, & magnificentia sceptri
Audiat (en cernis) rogito tua numina supplex.

Arsacas Arsacides, & Achemenas astra putabant

Ptolemæi. Astrologi Persæ, Ptolemæos fama per orbem
Sparsit in extremam Nili septemplex undam.

Laomedontea fortunatissimus urbe

Priamus. Infelix Priamus, Pelopeia ad arua uolabat,
Nominẽq; & fama celebris, currentẽq; uatum
Materie, quid enim non audet Græcia mendax?

Cecrops. Cecropis & Thesei quàm darũ nomen Athenis,

Thesens. Antiochiq; Syris, nullo debile sædo.

Antiochi. Proinde hæc uana abeant, ne tẽpora perdere dicar
Verborũ longa ambage, exorsisq; remotis.

Eia age, Pannoniæ celeberrima gloria gentis,
Rex Romane faue, cui longo seruiet æuo

Sol oriens.

Sol oriens, solq; occiduus, polus auster, & arctos.

Nanq; in hyperboreis, Tanais quâ frigidus undis
In Maotica abît uada, tu uenerabilis oris,
Famáq; nigrantes celebris tua contigit Indos,
Extremoq; hominum Seres (aut siqua quid ultra
Priscis ignotum) Solisq; perambulat ortum.

Tanais

Maotis pal-

lus.

Indi.

Seres.

Vesper ubi occidua rorescit frigidus umbra,
Gurges Atlantiacus, Tarteſſiáq; æquora Calpes,
Te celebrant, te commemorant, tua numina adorant.
Nec satis hac tellure, alijs tibi quæritur orbis
Sub pedibus, penè Antipodes noua terra marino
Prensa ſinu, cyclóq; sub æquatore reposta eſt.

Calpe.

Antipodes.

Aſt ubi ab arctoo Boreas uolat horridus axe,
Orchadas inuadens, ſemotóq; orbe Britannos,
Cimmeriaſq; umbras, agitatóq; limina bello
Fruſtra Romulidis ubi uasto barbara gyro
Gotthia ſubmugit, cæcis abſtruſa tenebris,
Tartareas reſupina iacens procumbit in umbras.
Nota tua eſt pietas, & nota uerenda poteſtas,
Virtuſq; imperiũq; & Maximus Aemilianus.

Orchades.

Britanni.

Cimmerij.

Gottbia.

Getulia.

Deniq; Marmaricis ubi murmurat auſter in oris,
Imbriferas cogens nubes, Getulia, Pſylli,
Aethiopes, Elephantophagi, & Garamãtica proles
Ambigua, & Numidæ, Maſſyli, & corniger Hammō,
Sæpe tuas laudes, ſæpe audiuerunt procellas.
Atq; ut magna magis tua ſint præconia Cæſar,

Getulia

Pſylli.

Aethiopes

Elephanto

phagi.

Garamãtes

Numidæ.

Maſſyli.

Hammō.

I 3 Extendit

Libye. Extendit caudam Libye, penitusq; sub aram
Tensa caput cœli, nescit quo sistere detur.

Sed redeo ad præsens, tibi nunc Germania pugna,
Et domini rerū, & melior famulabitur orbis.

Burgundi. Burgundos Morinosq; tenes, Athesisq; fluentia,

Morini. Indomitum Rhenum, sulcosq; binominis Istri,

Arbesis. Illyrios, Vbios, Tribones, atq; ære recuruo

Rhenus flu. Vangiones, quondamq; feros in bella Batauos.

Ister flu. Idq; unum adiſciam, quo nil mihi gratius orbe,

Illyrij. Vbi Tribones. Heluetia aeterno Cæsar tibi fœdere iuncta est,

Vangiones. Gens aquilam, gens terribileis imitata leones;

Batavi. Heluetij. Nec tibi dedecori Sueui, gens prisca Deorum,

Suevi. Et dura, & fortis, nullóq; exhausta labore.

Cætera sub ticeo longum cantanda per æuum,

Quæ gentes, quæ regna tibi, quæ seruiet ætas,

Semper in Oenotrijs senuisti acerrimus armis.

Pallásq; ut sceptrum, diuinas contulit artes,

Prudens eloquium, & linguæ uenerabile donum,

Tot uarijsq; sonare modis, mihi lingua palato

Hæret, & albentes uix attigit arida dentes,

Antequàm tibi gestorum numerauero partem

Tantillam, quid enim præclaræ nomina stirpis,

Quid reliqua enumerem? citius, q̃ copia, desunt

Vergilius. Tempora, grandiloquo solum cantanda Maroni.

Homerus. Nec nisi Smyrnæo gesta enarranda cothurno.

Illi Parnasi fontes, & Phocidis amnes

Hauſtibus

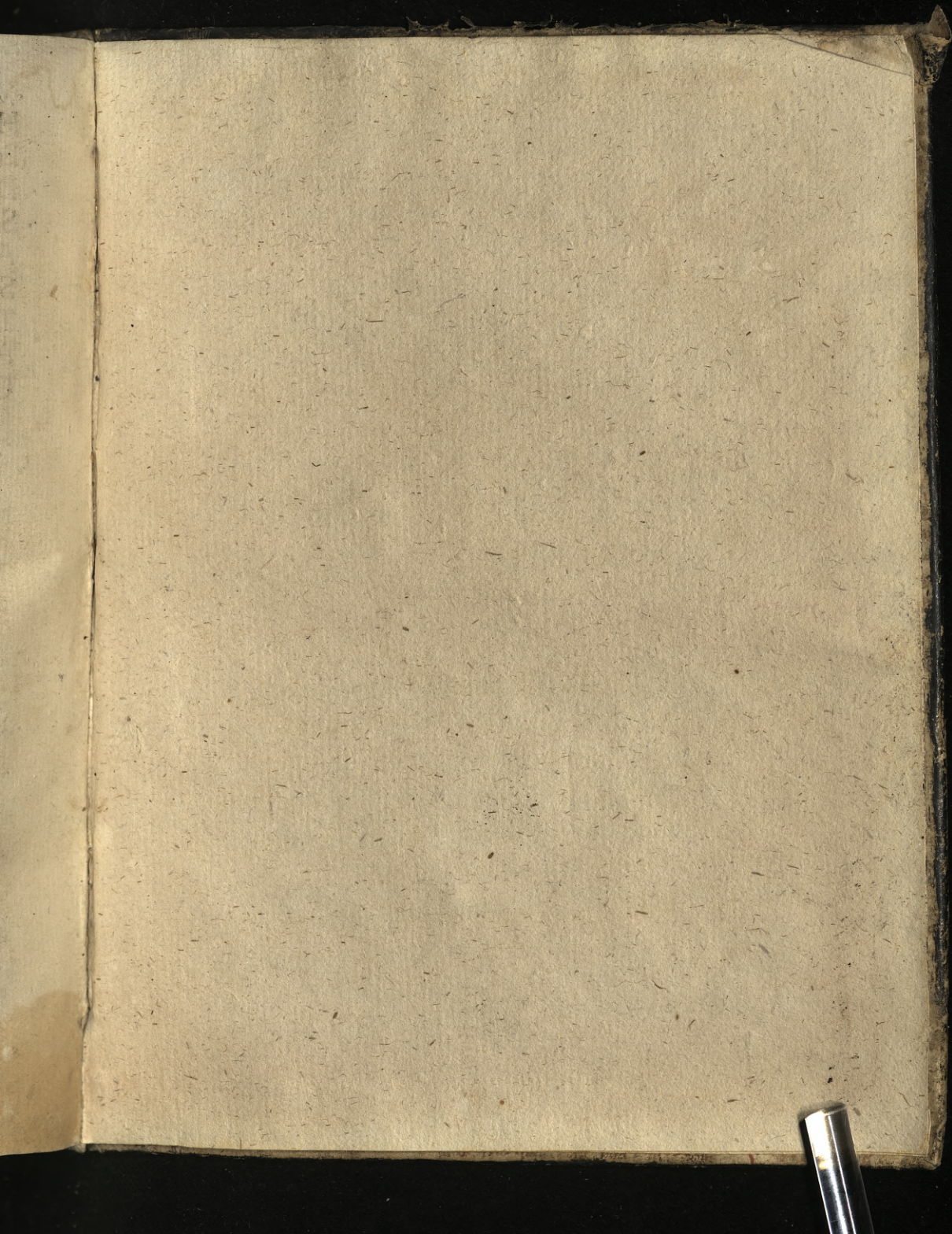
Hauftibus exor bent plenis, mihi gutta negatur,
Et cyathis uersis, sitiens ego pocula lambo.
Da ueniam (dare nanq̃ tuum) iustissime Cæsar,
Si tua facta minus, maiestatemq̃ uerendam
Attigero, quis enim tam paucis exprimet author?
Semper in ore meo regum ueneranda potestas,
Túq̃ caput mundi, longos tibi det Deus annos,
Atq̃ Sibyllinam duplicata ætate senectam,
Cum quo perpetuum regis inuictissimus orbem.

Finis huius Panegyrici, quod ipse Poëta Anno duo,
decimo supra millesimũ, & quingentesimũ,
Agrippinæ coram totius Germaniæ
principibus in publico an-
teaq̃ coronaretur
decantauit.

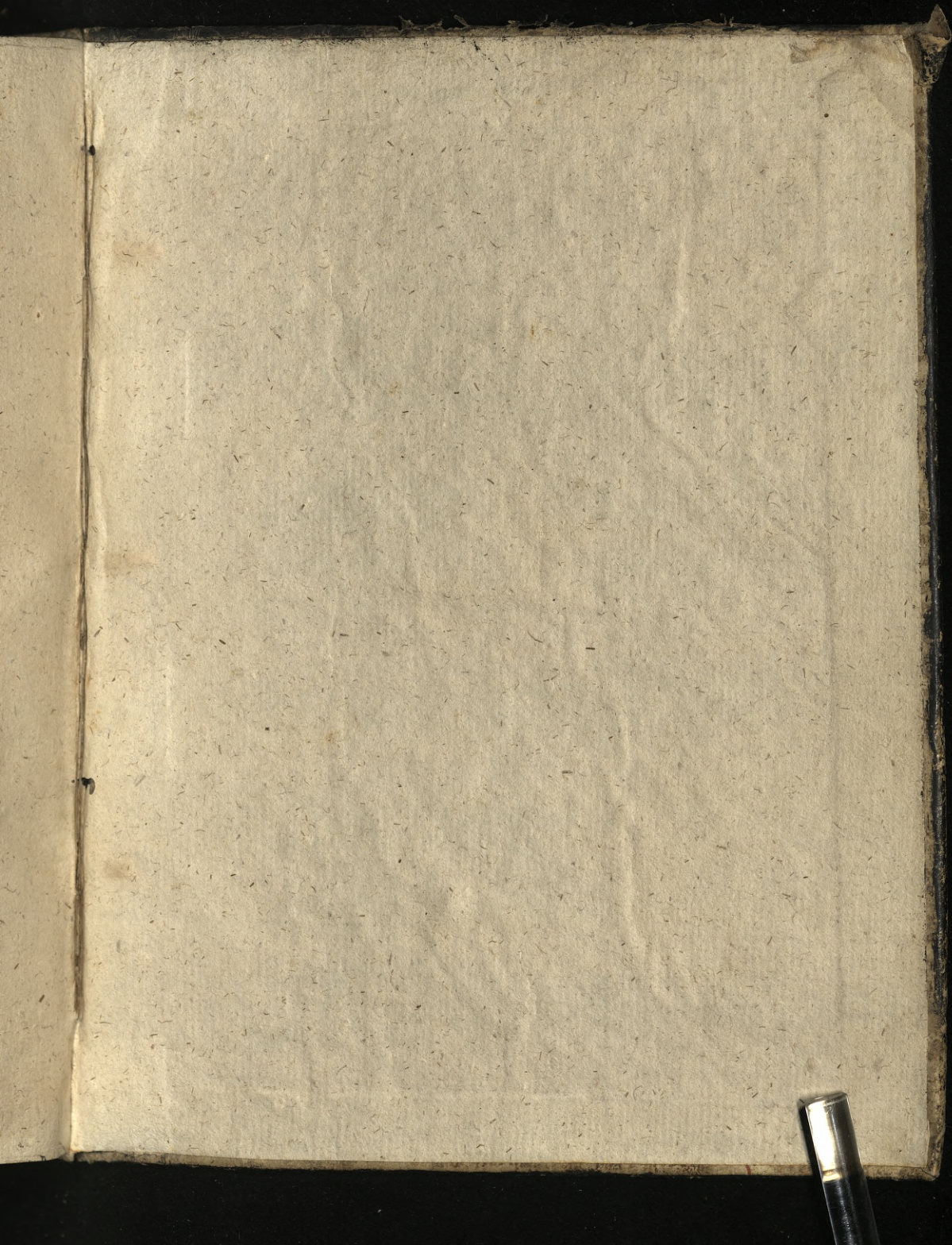
*

BASILEAE APVD IO. FROBENIVM
MENSE MARTIO AN. M. D. XIX.

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

14109

14110

